

Dopady rozvodu na životy partnerů

Jindřiška Fogtová

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Jindřiška FOGTOVÁ
Osobní číslo: H118067
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Dopady rozvodu na životy partnerů

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společensko-vědního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na pojmy vztahující se k rodině (funkce rodiny, druhy rodin, problémy v rodině) a následně k rozvodu manželství (druhy rozvodů, příčiny rozvodovosti)
- na rozbor dopadu rozvodu na životy partnerů a jejich chování a zda je tato zkušenost nějakým způsobem ovlivnila.

Součástí práce bude empirické šetření event. realizovaný výzkum.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Bakalář, E. Průvodce rozvodem. Praha: Lidové Noviny, 1996

Coloroso, B. Krizové situace v rodině. Praha: Ikar, 2008

Francová, M., Dvořáková Závodská, J. Rozvody, rozchody a zánik manželství. Praha: ASPI, 2008

Matějček, Z. Krizové situace v rodině očima dítěte. Praha: Grada Publishing, 2002

Plaňava, I. Jak se /ne/ rozvádět. Praha: Grada Publishing, 1994

Poupětová, Š. Netrapte se po rozvodu. Praha: Grada Publishing, 2009

Vedoucí bakalářské práce: **doc. PaedDr. Slavomír Laca, PhD.**
Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce: **11. listopadu 2013**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2014**

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Laca, PhD.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

JINDŘIŠKA FOLTOVA

Jméno, příjmení studenta

V Brně 31. 3. 2014

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užitje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tématem bakalářské práce je „Dopady rozvodu na životy partnerů“. Cílem bakalářské práce je snaha o zjištění míry dostatečného uvědomění si dopadů na všechny složky osobnosti partnerů a nástin možné eliminace v souvislosti se sociální pedagogikou. Teoretická část bakalářské práce je zaměřena na charakteristiku manželství, manželské krize a postojů k jejímu řešení. Zabývá se vznikem, funkcí a klasifikací rodiny a poukazuje na problémy a sociální patologii v rodině. Zaměřuje se na příčiny rozvodovosti, na vlivy rozvodu na dítě a na dopady rozvodu na další život partnerů. Praktická část je věnována kazuistickým studiím a jejich komparaci z hlediska porozvodových dopadů.

Klíčová slova: manželství, mediace, rodina, rozvod

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with "the divorce impacts on the lives of partners". The purpose of the bachelor thesis is to find out the rate of adequate realization of divorce impacts on any personality segments of partners and an outline of possible elimination in connection with social pedagogy. The theoretical part of the thesis focuses on the characteristics of marriage, marital crisis and attitudes to its solving. It deals with the origins and the functions of family, points to the family problems and the social pathology in family. It shows the divorce reasons and influences on a child and the impacts of divorce on further lives of partners. The practical part of the thesis focuses on case studies and their comparison from the point of view of divorce impacts.

Keywords: marriage, mediation, family, divorce

„Jestliže najdeš v životě cestu bez překážek, určitě nikam nevede.“

Arthur Charles Clarke

Poděkování

Děkuji panu doc. PaedDr. Slavomíru Lacovi, PhD. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Rovněž bych chtěla poděkovat své rodině za morální podporu, motivaci a trpělivost, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce. Děkuji také všem, kteří byli ochotni podělit se o své životní zkušenosti, a moji bakalářskou práci tak obsahově obohatili.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 MANŽELSTVÍ	10
1.1 KRIZE V MANŽELSTVÍ	11
1.2 POSTOJ V ŘEŠENÍ MANŽELSKÉ KRIZE	15
1.3 „EVOLUCE“ MANŽELSKÝCH PRÁV A POVINNOSTÍ.....	19
2 RODINA	21
2.1 FUNKCE RODINY	22
2.2 KLASIFIKACE RODIN	27
2.2 PROBLÉMY V RODINĚ.....	27
3 ROZVOD	30
3.1 PŘÍČINY ROZVODOVOSTI.....	34
3.2 VLIV ROZVODU NA DÍTĚ.....	36
3.3 DOPADY ROZVODU	40
II PRAKTICKÁ ČÁST	48
4 KAZUISTIKA	49
4.1 KOMPARACE	76
4.2 ZÁVĚR VÝZKUMU	78
ZÁVĚR	79
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	81

ÚVOD

V České republice se ročně rozvádí okolo třiceti tisíc párů. Rozvod většinou není pouze krátkodobý akt, ale část určité životní cesty, která nebývá ani příliš přímá, ani bezbolestná a už vůbec ne jednoduchá. Pro oba partnery jde o velmi bolestnou, složitou a psychicky zatěžující zkušenost, ať už jde o rozvod plánovaný či překvapivý, záměrný či nechtěný. Proto není tedy divu, že tato zátěžová situace je psychology, sociálními pracovníky i sociálními pedagogy považována za druhou nejtěžší životní situaci hned po úmrtí blízké osoby.

Cílem bakalářské práce je snaha o zjištění míry dostatečného uvědomění si dopadů na všechny složky osobnosti partnerů a nástin možné eliminaci v souvislosti se sociální pedagogikou.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části předkládané práce jsme použili metodu analýzy odborných textů. Dále jsme jako svůj zdroj informací využívali internet. Některé uvedené názory jsou výsledkem neformálního rozhovoru s lidmi, kterých se toto téma nějakým osobním způsobem dotýká.

V první, z celkových tří kapitol práce, se zaměřujeme na vymezení pojmu manželství, což je možno definovat mnoha způsoby, např. jako trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem. Účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí. Poukazujeme na manželství z pohledu zákona i církve. V této části také rozebíráme příčiny manželských krizí a popisujeme možnosti řešení těchto krizí mezi manžely pomocí poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, psychologicko-pedagogické poradny, soukromé psychologické praxe, mediace či intervenčních center.

Druhá kapitola se zabývá vznikem, klasifikací a funkcí rodiny. Poukazujeme na změny jednotlivých funkcí a na problémy v rodině v současné době. Mezi nejzávažnější jevy zasahující do funkčnosti rodiny patří alkoholismus, nezaměstnanost, patologické hráčství, zadluženost, domácí násilí a v neposlední řadě i rozvod.

Třetí kapitola je věnována příčinám rozvodovosti. Snažíme se zde podrobněji rozebrat vlivy rozvodu na dítě a dopady rozvodu na další život partnerů. Praktická část se zaměřuje na důsledky rozvodu z hlediska kvalitativního výzkumu prezentovaného případovými studii rozvedených.

K danému tématu je opravdu velké množství literatury, která se zabývá nejen přímo danou tematikou, ale i pohledem z oblasti sociologie, psychologie a samotné sociální pedagogiky a to jak ve smyslu profylaxe, tak i jako životní pomoci.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 MANŽELSTVÍ

Manželství je úředně uznané přátelství.

Robert Louis Stevenson

Definice manželství se neustále vyvíjí. Získává během staletí stále novou podobu, neustále se přizpůsobuje všem novým podmínkám a novým představám o tom, co je spravedlivé a správné. Údajně manželství přežívá, jelikož se neustále vyvíjí. Pokud bychom chtěli definovat pojem manželství, můžeme vycházet z ustanovení § 655 nového občanského zákoníku, který definuje manželství jako „*trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.*“¹

Vycházet můžeme i z církevního pojetí, které manželství definuje jako „*trvalé životní společenství muže a ženy zaměřené k jejich společnému přirozenému dobru a k plození a výchově potomků uzavřené odpovídající právní formou.*“²

Manželství je převážně citovým vztahem mezi dvěma lidmi. Později k tomuto vztahu většinou přibude citový vztah těchto partnerů s dětmi, eventuálně dětí - sourozenců navzájem. Jen málokdo z partnerů však v počátku manželství vnímá manželství jako vztah právní, což je samozřejmě pochopitelné, přirozené a správné. Je nutno si však uvědomit, že vstupem do manželství, kterým je stvrzen citový vztah, jsou založeny také mnohé právní vztahy.³

Dobré manželství není pochopitelně samozřejmostí, na níž by měl manželský pár už ze zákona automaticky nárok. Někdy to může být nelehká práce spojená s velkou dávkou tolerance, diplomacie, vstřícnosti, vůle a ochoty nejen brát, ale také schopností sami do manželství něco investovat. Jedná se však o investice s velmi vysokou návratností, zvláště tehdy, pokud se snaží oba partneři. Dobré manželství není sice samozřejmostí, ale vždy je velmi dobré se o ně alespoň pokusit. Nejen proto, že lidé žijící bez trvalého manželského (partnerského) vztahu trpí mnohem více nemocemi (převážně psychickými), a dokonce statisticky významně dříve umírají. Ale také proto, že dobrý vztah může i po letech přinášet uspokojení a radost.

¹ Ustanovení § 655 č. 89/2012 Sb., NOZ

² TRETERA, Rajmund Jiří. *Církevní právo*. 1. vyd. Praha: Jan Krigl, 1993, 219s., str. 172

³ PETR ŠMOLKA, Jan Mach. *Manželská a rodinná trápení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 191s., str. 105

1.1 Krize v manželství

Uvádí se, že manželskou krizi prodělá v různé míře hloubky téměř každý dlouhodobý partnerský vztah. Hloubka, charakter či dopad krize na vztah závisí na řadě souvisejících okolností. K těm zásadním se řadí její příčiny a délka jejího trvání. Velmi důležité je i to, v jaké vývojové fázi se krize projeví a zda mají partneři děti.

„V manželství se zcela zákonitě objevují krize vyplývající z problémů typických pro určitou vývojovou fázi, v které se manželský pár právě nalézá, a s ní spojenou proměnou životního stylu (například narození potomka, setrvání ženy v domácnosti, její návrat do zaměstnání). Nové požadavky, které přechod do další fáze přináší, mohou být někdy těžko zvládnutelné a mohou vyvolávat psychické napětí, zvyšující riziko radikálního řešení, např. rozchodu. Vývojově podmíněné problémy jsou impulzem ke změně, ale ne vždy je taková změna pozitivní. Kromě toho se rodina musí vyrovnat i s jinými událostmi, které nejsou standardní a mohou přinést neočekávanou zátěž (např. nemoc či nezaměstnanost). Jejich výhodou bývá pouze to, že jsou obecně chápány jako stresující a manželé získávají od svého okolí větší oporu. Avšak k jejich zvládnutí to vždycky stačit nemusí.“⁴

Příčin manželských krizí je pochopitelně celá řada. Mezi nejčastější a zásadní příčiny je možno řadit určitou frustraci z nenaplnění vztahových očekávání a potřeb na straně jednoho či obou partnerů, problém v komunikaci, osobnostní rozdílnost partnerů, problémy v sexu, žárlivost, neschopnost řešit vzniklé konflikty konstruktivně, podezření na nevěru, odhalení nevěry, nedostatek vzájemnosti a sdílení společných zájmů, osobnostní rozdílnost partnerů, nevyřešené vztahy s původními rodinami, problémy ve vztahu s tchýní, zásahy do života nově vytvořené rodiny, nevyrovnanost vztahu ve smyslu rozdílnosti v kariérním úspěchu či problémy s potomky, kde partneři nejsou schopni shodnout se ve výchovném přístupu.⁵

K první manželské krizi velmi často dochází zhruba po 3-4 letech společného soužití, které je spojeno s určitou radikální změnou stylu života a s omezením uspokojení svých osobních potřeb. Nejkritičtějším obdobím je považováno prvních deset let, jelikož v tomto

⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007, 461 s., str. 149

⁵ DOUCHOVÁ, Jitka. Šance dětem: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/problemy-v-partnerskem-vztahu/partnerska-krize.shtml> [on-line] 14.4.2012

období narůstají povinnosti a klesá uspokojení mezi partnery. Mladé manželství trvající několik let, většinou spojují společné zkušenosti z každodenního života či zážitky a vytváření určité rodinné historie. Manželé se učí řešit své přicházející rodinné a partnerské problémy a poskytovat si vzájemnou oporu. K posílení vazby mezi manželi může přispět cokoli, co je pro ně osobně důležité a společné: potomci, majetek, domov. Nevyhnutelným a negativním procesem mezi partnery je pokles vzájemného okouzlení, atraktivita, vzrušení z pouhé přítomnosti partnera. I když jde o projev zákonité proměny, tak mnozí manželé tento stav mohou chápat jako důkaz postupného a blížícího se rozpadu vztahu.⁶

„V průběhu manželské krize dochází k proměně emocionálního a kognitivního reagování obou partnerů, ale mění se i charakteristiky fungování celého rodinného systému, leckdy včetně jeho zakotvení v širší sociální síti příbuzných i přátel. Pro tuto fázi manželství je typické narůstání a prohlubování problémů v jednotlivých oblastech soužití a nakonec jejich generalizace. Dochází k poklesu ochoty spolupracovat na udržení chodu rodiny, k odmítnutí solidarity s partnerem a k poklesu intimity, narůstá četnost hádek a konfliktů či období, kdy spolu partneři vůbec nekomunikují. V této době se oba manželé liší v názoru na jeho kvalitu, každý z nich popisuje soužití jinak. Neshoda v hodnocení manželství je jedním z indikátorů jeho dysfunkčnosti. Pár, jehož manželství je v závažné krizi, hodnotí jeho průběh i aktuální stav odlišně.“⁷

Pokud nedochází k pozitivnímu řešení manželské krize, tak velmi často může dojít k rozpadu manželství. M. Vágnerová uvádí, že proces rozpadu manželství trvá určitou dobu a prochází hned několika fázemi:

1. **Latentní fáze** se vyznačuje prvními signály rozpadu manželství. V tomto období jeden z partnerů začíná pociťovat nespokojenost ve svém partnerském vztahu, přitom druhý partner vzniklý a pomalu narůstající problém ještě vůbec nevnímá, nereflektuje, vytěšňuje, přehlíží či podceňuje. Někdy si jich je ale vědom, ale neví, co má v dané situaci dělat. V určitém okamžiku se vztah mezi partnery začne více zhoršovat, až navodí situaci přicházející krize. V tomto období dochází k narůstání problémů v partnerském vztahu, které se objevují ve velmi těsném časovém sledu. Převážně se jedná o problémy v oblasti sexu, kdy následně dochází k úbytku prožitých pozitivních emocí, pocitů vzájemné opory a souladu.

⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007, 461 s., str. 149

⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007, 461 s., str. 153-154

Partner, který se ve vztahu cítí nespokojený, má mnohdy tendenci k fantazijním představám o možnosti nového a mnohem kvalitnějšího vztahu a k přesvědčení, že jiná manželství jsou mnohem lepší a spokojenější než vlastní. Nespokojený partner vlastně ani nedokáže přesně definovat příčinu své nespokojenosti, není schopen hodnotit své manželství a svého partnera zcela objektivně. Toto období je charakteristické neschopností věcné a konstruktivní komunikace. Jakákoliv komunikace je plna emocí a většinou se zvrhne v hádku či osočování. K rozpadu vztahu může dojít i tehdy, kdy je komunikace určitým způsobem ritualizovaná a formalizovaná, tudíž k otevřeným výpukům nedochází. V tomto období dochází mezi partnery k narůstání problémů provozního charakteru (neschopnost spolupráce v oblasti domácího hospodaření s financemi, v péči o domácnost, o děti, v rozhodování o způsobu trávení volného času). Latentní fázi většinou ukončují úvahy o rozchodu, který se zdá být velmi žádoucím řešením subjektivně nesnesitelné a již neřešitelné situace. Období, které uplyne od prvních známek vzájemného nesouladu, až k rozhodnutí podat žádost o rozvod, trvá přibližně 2 roky.

2. **Spouštěcí fáze** začíná převážně oznámením rozchodu, resp. podáním žádosti o rozvod. V této fázi má rozcházení partnerů většinou podobu nemilého překvapení či odporu na jedné straně a nejasného rozhodnutí na straně iniciátora. Partner, který se rozhodl dát se rozvést, má již za sebou první fázi vyrovnání se s rozvodem a očekává, že mu rozvod přinese něco pozitivního a uspokojujícího. Druhý partner již obvykle registruje určité signály zhoršující se kvality manželství, ale s rozchodem nepočítal, nepřije si ho a není s ním vyrovnaný. Většinou prožívá nepříjemné pocity opuštěnosti, méněcennosti, viny, zrady a zlosti na partnera, který ho hodlá opustit. Manželé, kteří se rozhodnou pro rozvod, bývají ve většině případů natolik zahlceni svými vlastními problémy, že nejsou schopni a vlastně ani ochotni vnímat názory či potřeby někoho jiného.

3. **Transformační fáze** je charakteristická tím, že dochází k vyrovnání s rozpadem vztahu. Tímto procesem musí projít oba partneři, ale jeho průběh i časování může být i trochu jiný. Psychické reakce na rozpad mohou být různé, ale většinou převažují emocionální než racionální. Nejčastěji se týkají neschopností posoudit situaci nezájatě, pocity zklamání z nevydařeného manželství, obviňováním partnera, změnou sebehodnocení, pocity viny a vlastního selhání. V tomto období dochází k dalšímu zhoršení v hodnocení partnera. Pozitivní či příjemné zážitky z počátečního období vztahu mohou být dočasně vytěsňeny urážkami a pocity křivdy.

4. **Dokončení separace a stabilizace nového životního stylu.** Rozvod je pouze jakýmsi formálním ukončením vztahu, které však nemusí být nutně spojeno s ekonomickým, psychickým či sociálním rozchodem. Období úplného rozchodu může trvat velmi dlouhou dobu a v mnohdy se neshoduje s dobou ukončení rozvodového řízení. Většinou nějakou dobu přetrvává emoční vztah k bývalému partnerovi.

5. **Definitivní rozchod v psychické rovině.** V tomto období dochází již k úplnému vyrovnání se s rozvodem a uzavření jedné životní fáze. Dochází k definitivnímu odpoutání z vázanosti na bývalého partnera. Rozvedený partner začíná žít svůj vlastní život a v tomto období se hodnocení bývalého partnera začíná stabilizovat a objektivizovat. Určitým signálem vyrovnání se s rozchodem je schopnost navázání nového vztahu.⁸

Z. Matějček a Z. Dytrych v knize *Krizové situace očima dítěte v souvislosti s manželskou krizí* popisují následující tři životní stádia:

Manželský (rodinný) nesoulad se projevuje sníženou a mnohdy zhoršenou schopností partnerů hledat nejvhodnější kompromisy při řešení vzniklých rozporů a neschopností tyto vzniklé rozpory efektivně řešit. Tento nesoulad je považován za celkem běžný a ve většině případů může přecházet v manželský rozvrat.

Manželský (rodinný) rozvrat postihuje již některé základní funkce rodiny (výchovné, emoční, ekonomické) a může být záležitostí akutní či dlouhodobou. Může přejít v rozvod.

Rozvod je zde definován jako formálně právním ukončením manželství dvou jedinců. Jde o krajní řešení v procesu rozvratu manželství. Rozdíl mezi rozvodem a rozvratem manželství je nepochybně v tom, že rozvod je deklarován, a to tím, že dochází k podání návrhu na rozvod, následuje rozvodové řízení a do celého děje, který byl do té doby rodinnou záležitostí, vstupují další instituce, jako např. právníci, soudy, oddělení péče o dítě aj.⁹

1.2 Postoj k řešení manželské krize

Domnívám se, že někteří partneři mají tendenci manželskou krizi nevnímat, podceňovat, přehlížet či vůbec neřešit. Pokud se však krize neřeší, tak mezi její důsledky mohou

⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007, 461 s., str. 155-159

⁹ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002, 128 s., str. 39

patřit úvahy o rozchodu, nevěra, udržování vztahu v zájmu dětí, patologické domácí klima, neschopnost komunikovat, nechť spolu dále něco vytvářet či plánovat.

Na druhou stranu je třeba zmínit, že pokud je však krize dobře zvládnuta, nemusí nutně znamenat pro vztah radikální nebezpečí. Může být chápána jako výzva k určitému kvalitativnímu a pozitivnímu posunu vztahu o úroveň výš, která může být v rámci partnerství dobře zúročena. Vede totiž partnery ohlédnout se dozadu, k nutnosti se zastavit a zbilancovat, co bylo ve vztahu dobře či naopak, co by se dalo popřípadě změnit k lepšímu.¹⁰ V době, kdy mezi partnery ještě nedošlo k vyhocení vzájemných výčitek a averze, kdy z pohledu obou partnerů má jejich manželství stále pozitivní stránky, se manželé mohou smířit a zkusit dál spolu žít. Obnovení tohoto vztahu tedy vyžaduje nalezení nové manželské identity, obnovení párové intimity a vymezení nových pravidel, které budou upravovat řešení nejcitlivějších problémů.¹¹

Důležitým signálem k pozitivnímu a úspěšnému řešení manželské krize je žádost o odbornou pomoc. M. Vágnerová v knize *Vývojová psychologie* uvádí, že iniciátor, jímž je většinou žena (v 56%), tady hledá pomoc, která by mohla vést k úpravě rodinných či partnerských problémů. Ženy mají v manželství většinou jiná očekávání než muži, mají mnohem větší potřebu jeho vnitřního naplnění a více od manželství očekávají. Mnohdy mohou mít pocit, že jsou rodičovstvím a manželstvím více zatíženy než muži, že jsou na ně kladeny mnohem větší nároky a že musí do vztahu více investovat. Uspokojující manželství je pro ženy mnohem životně důležitější než pro muže. Naopak muži vyhledávají odbornou pomoc méně často. Důvodem může být jejich menší očekávání, tudíž mnohem větší spokojenost nebo smíření s méně vyhovujícím manželstvím.¹²

Jednou z možností pomoci pro partnery prožívající manželskou krizi může být **poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy**. Poradna poskytuje odborné poradenství jednotlivcům, párům a rodinám v nelehkých životních situacích, do nichž se může jedinec dostat vlivem nečekaných změn a zvýšeným životním nárokům. Mezi nejčastější pro-

¹⁰ DOUCHOVÁ, Jitka. Šance dětem: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/problemy-v-partnerskem-vztahu/partnerska-krize.shtml> [on-line] 14.4.2012

¹¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007, 461s., str. 160

¹² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007, 461 s., str. 153

blémy, s nimiž lidé do poradny přicházejí, se řadí například odcizení ve vztahu, nedorozumění a hádky, rozhodování o rozvodu a porozvodové uspořádání, vyrovnání se s opuštěným partnerem, vztahy mezi rodiči a dospívajícími dětmi, podezření na nevěru, odhalení nevěry, žárlivost, problémy soužití více generací. Za účinnou a významnou pomoc je v indikovaných případech možno požadovat i klidný průběh rozvodu a funkční porozvodové uspořádání. Jejich činnost nabízí také pomoc lidem osamělým, rodinám s hendikepovaným členem, rodinám zasaženým některou z forem závislosti nebo nezaměstnaností. Tyto poradny působí téměř ve všech okresních městech a na mnoha místech se však jedná o jedinou dostupnou psychologickou službu pro dospělé. Poradenské služby jsou dle Zákona č. 108/2006 Sb. bezplatné. K návštěvě poradny není nutné doporučení a „rodinné poradny“ tak patří mezi tzv. nízkoprahová zařízení. Pomoc zde nabízí nejen psychologové, ale také sociální pracovníci, právníci nebo lékaři. P. Šmolka a J. Mach v knize *Manželská a rodinná trápení z pohledu právníka a psychologa* uvádí, že zhruba 80% klientů zpětně vnímá pomoc poradny jako přínosnou pro zvládnutí svého trápení. Více než pětina manželství obracející se na poradnu až v průběhu řízení zvládne manželství zachránit i harmonizovat.

Další možností pomoci partnerům v jejich nelehkém životním období mohou být **psychologicko-pedagogické poradny**, které poskytují odbornou psychologickou a pedagogickou péči, konzultaci žákům, rodičům, učitelům a vychovatelům mateřských, základních i středních škol. Tato poskytovaná služba je bezplatná a o vyšetření či konzultaci žádají rodiče (zákonní zástupci) dítěte či zletilý klient sám. Zabývají se zde také výukovými problémy a dětmi s poruchami chování. V poradnách je prováděna komplexní psychologická, sociální a speciálně pedagogická diagnostika, která je zaměřena na zjištění školní zralosti, příčin poruch učení a chování, individuálních předpokladů pro uplatnění a rozvíjení schopnosti a nadání dětí a mládeže, komplexní pedagogicko-psychologickou diagnostiku v souvislosti s profesní orientací dítěte či na zjištění rozličných problémů ve vývoji osobnosti, výchově a vzdělání dětí a mládeže. Poradny provádějí psychologické a speciálně pedagogické poradenské činnosti zaměřené na rozvoj osobnosti, sebepoznání, na prevenci školní neúspěšnosti a negativních jevů v sociálním vývoji dětí a mládeže. Některé poradny rozšiřují své poskytované služby také o práci s celou rodinou. V této oblasti se jejich činnost velmi blíží tomu, co poskytují poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy. V centru hlavní pozornosti je ale stále dítě.

Psychologickou pomoc mohou hledat partneři i ve **zdravotnictví**. Poskytují je psychologové i lékaři, a to nejen na psychiatrických odděleních. Ve zdravotnických zařízeních je tato služba poskytována zdarma v rámci zdravotního pojištění.

Jednou z dalších možností, která nabízí pomoc partnerům s problémy v manželství, může být **soukromá psychologická praxe**. Zde může psycholog nabízet téměř vše, od posuzování školní zralosti či způsobilosti držet střelnou zbraň, přes léčbu závislostí až po individuální terapii, manželské poradenství a léčbu sexuálních poruch.

Velkou pomocí a přínosem pro rozvádějící partnery mohou být centra **mediace**. V současné době u nás působí hned několik mediačních center pod různými názvy. Klíčovým a hlavním slovem v jejich názvu bývá „mediace“.¹³ Mediacce je dobrovolné mimosoudní řešení sporů za pomoci třetí osoby – mediátora. Jde o alternativní řešení sporů zaměřené na dohodu s cílem neplýtvat zbytečnou energií ve zdoluhavých sporech, které nakonec nemají ani vítězů, ani poražených.¹⁴ Úkolem mediátora je pomáhat rozvádějícím se partnerům v překonání překážek při hledání řešení, které by mělo být pro obě strany přijatelné. Řešení nalézají strany, nikoliv mediátor, neboť partneři nejlépe znají svoje potřeby, možnosti a svou situaci. Mezi hlavní a nejdůležitější výhody mediace oproti soudnímu řešení se řadí rychlost, ekonomičnost a diskretnost. Cílem mediace je uzavření mediační dohody, která je součinností obou stran.¹⁵

Oproti soudnímu řízení přináší mediace mnoho výhod, jelikož stranám umožňuje: dobrovolnou účast stran, mít kontrolu nad procesem řešení sporu a jeho výsledkem, pochopit druhou stranu a sami být pochopeni ve vnímání a prožívání dané situace, mít soukromí a záruku uchování důvěrných informací, ujasnit si potřeby, očekávání a zájmy svoje i druhé strany, vyhnout se soudnímu sporu a snížit časové i finanční investice, jednat v neformálním a bezpečném prostředí, mnohem větší spokojenost zúčastněných stran s formou dohody a jejího následného dodržování.

Zkušenosti velmi často ukazují, že mediace stranám umožňuje přicházet s výrazně lepšími a efektivnějšími řešeními dané situace než se nabízí při řešení jiným způsobem, např. soudně. V 70-80% případů mediace je dosaženo přijatelné dohody pro obě zúčastněné strany.

¹³ ŠMOLKA, Petr a Jan MACH. *Manželská a rodinná trápení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 191 s., str. 17-19

¹⁴ NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 144 s., str. 127

¹⁵ NĚMEC, Petr. Co je to mediace: <http://www.mediator-praha.cz/cs/mediace> [on-line]

Od konce 90. let 20. století již existuje několik míst, kde je mediace nabízena jako placená služba. V rámci Asociace nabízí tuto službu pouze akreditovaní mediátoři. Mediace je nabízena také v rámci Smírčích rad, což se jedná o tzv. „komunitní mediaci“ při sousedských sporech v rámci řešení konfliktů mezi skupinami v daném místě apod.

Mediace v ČR již není úplně neznámým pojmem, i když ještě není plně zapojena do celého našeho právního systému a obecného povědomí. Legislativně je mediace zakotvena pouze v trestně-právní justici, a to Zákonem o probační a mediační službě (č. 257/2000 Sb.). Na základě tohoto zákona vznikla státní instituce Probační a mediační služba, která řeší pouze konflikty pro přesně vymezený druh klientely v trestně právní oblasti.

V našem právním systému je od října 2008 využívání mediace v rodinné oblasti zatím upraveno novelizovaným občanským soudním řádem, který umožňuje opatrovnickým soudům (v rozvodových kauzách, kde jsou děti) přerušit soudní jednání na dobu 3 měsíců a poslat účastníky soudního jednání k mediaci či rodinné terapii. O možnostech jiného řešení konfliktů mimosoudní cestou má naše společnost ještě velmi málo informací. I když zatím ještě není zákon o mediaci v netrestné oblasti schválen, dávají naše rodinně-právní, občansko-právní a obchodní normy mnohem častěji přednost dohodě účastníků před dalším projednáváním věci a rozhodnutí rozsudkem po provedení úplného dokazování.¹⁶

Jednou z nejnovějších institucionalizovaných forem pomoci jsou **občanské poradny**, které se převážně zaměřují na poskytování nezávislých, odborných a nestranných informací o tom, kde lze nalézt pomoc při řešení celé řady specifických problémů, kde je možno získat odbornou pomoc, kam se obracet se žádostmi o sociální dávky, jak vhodně využívat služeb orgánů státní správy a samosprávy. Upozorňují i na příslušné státní a místní orgány, na nedostatky legislativy a neřešené problémy občanů.

V souvislosti s novou legislativní problematikou týkající se domácího násilí jsou v současnosti zřizovány **intervenční centra**. Pomoc intervenčního centra může být poskytnuta také na základě žádosti osoby, která je ohrožena násilným chováním jiné osoby obývající s ní společné obydlí, nebo i bez tohoto podnětu, a to ihned po té, co se intervenční centrum o dané situaci dozví. Sociální služby v intervenčním centru mohou být poskytovány jako

¹⁶ AMČR: Co je to mediace. <http://www.amcr.cz/co-je-to-mediace/> [on line] 2011

služby ambulantní, terénní nebo pobytové a spolupracují s poradnami pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy.¹⁷

1.3 „Evoluce“ manželských práv a povinností

Jak již jsem uvedla, tak manželství není jen soukromý milostný příběh, ale také jasně vymezená smlouva s ekonomickým obsahem. Kdyby tomu tak nebylo, neexistovalo by na různých úrovních tolik zákonů upravujících soužití manželů.

Právní rámec manželství a rodinného chování u nás po staletí vytvářelo kanonické právo katolické církve. Je orientováno na stabilitu a posvátnost manželského svazku. Podstatnými náležitostmi jsou jednota a nerozlučitelnost. Opírá se o chápání manželství jako svátosti, které je garantováno transcendencí Boží vůle: „*Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj!*“¹⁸ Manželství je v církevním pojetí chápáno jako společenství muže a ženy; jedná se o princip monogamie, který je pojmovou náležitostí manželství.

„Podle katolického pojetí je manželství právní instituce, tj. vztah mezi lidmi, jehož obsah, vznik a zánik určuje právní norma (zákon). Jde o instituci božského práva – přirozeného i nadpřirozeně zjevného. Tedy toho práva, který se vztahuje na všechny lidi, nejen na křesťany katolíky, a to bez rozdílu formy sňatku. Formu uzavření manželství stanoví předpis rýze církevního nebo sekulárního práva, případně církevního práva nekatolického či práva náboženské společnosti.

Manželství je také smlouvou mezi nupturienty (ženichem a nevěstou). Uzavírá se dvoustranným právním úkonem – manželskými sliby, které si nupturienti navzájem dávají za splnění zákonných předpokladů. Je to smlouva svého druhu, není to běžná smlouva. Jde o více než o záležitost majetkové či jiné volně dohadované. Proto kanonické předpisy často nahrazují sekulární výraz contractus výrazem foedus, což v latině znamená posvátnou smlouvu, smlouvu ve smyslu náboženském.“¹⁹

„Důležitou otázkou právního systému katolické církve je i platnost manželských svazků osob nepokřtěných. Důvodem není snaha o vměšování se do života partnerů. Právní vý-

¹⁷ ŠMOLKA, Petr a Jan MACH. *Manželská a rodinná trápení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 191 s., str. 17-19

¹⁸ MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakl., 1999, 251 s., str. 172

¹⁹ TRETERA, Rajmund Jiří. *Církevní právo*. 1. vyd. Praha: Jan Krigl, 1993, 219 s., str. 172

znam nastává v okamžiku, kdy nepokřtěný vstoupí do sféry účinnosti církevního práva: pokřtění v Katolické církvi či uzavření manželství s osobou katolického vyznání.

Každé manželství (včetně manželství nepokřtěných) je dle katolického pojetí právní institucí neboli posvátnou smlouvou, která je založena na božském právu. Platí pro ně zásada jednoty a nerozlučitelnosti. V církevním právu se platné manželství mezi nepokřtěnými nazývá zákonné manželství. Předpokladem i takového manželství je, že vůle ženicha a nevěsty směřuje při sňatku k trvalému životnímu svazku a nevylučuje otevřenost k plození a výchově dětí.

Určitým druhem zákonného manželství je i manželství, v kterém je jedna strana nepokřtěná a druhá strana pokřtěná, ať již se jedná o katolíka či nekatolíka.

Pokud je pokřtěný nupturient vyznání katolického, pak je vázán kanonickou formou sňatku, která je platná v katolické církvi. Žádný katolík však nemůže uzavřít platné manželství jiným způsobem než církevní formou.

Lze tedy mluvit o dvou druzích kanonicky uzavřeného manželství: manželství mezi katolíkem a nepokřtěným, tj. charakteru nepsvátného. Pokud však nepokřtěná strana uzavřeného manželství dodatečně přijme křest, stává se tímto manželství svátostným, a to v okamžiku přijetí křtu nepokřtěnou stranou.

Pokud je pokřtěný nupturient nekatolického vyznání, není pro něho katolická kanonická forma závazná. Pokud je dostatečně pokřtěna druhá strana, tak i toto manželství se stává svátostným.²⁰

Manželstvím, založením rodiny a výchovou dětí se do konce roku 2013 zabýval Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. ze dne 4.12.1963 s účinností od 1.4.1964. Tento zákon je nahrazen zákonem č. 89/2012 Sb. OZ ze dne 3.2.2012 s účinností od 1.1.2014.

²⁰ TRETERA, Rajmund Jiří. *Církevní právo*. 1. vyd. Praha: Jan Krigl, 1993, 219 s., str. 174-175

2 RODINA

Rodinu lze definovat mnoha způsoby, proto není divu, že již spoustu let se lidé nemohou dohodnout na přesné definici. Důvodem je mnoho argumentů, které vychází z morálních zásad a ideologií.²¹ Uznávat za „rodinu“ pouze jeden typ příbuzenského uspořádání znamená odsouzení ostatních typů jako odchylky od normálu. Pěstounské rodiny, nevlastní či adoptivní rodiny a rodiny s jedním rodičem jsou stejně opravdové jako tradiční „původní rodina“, „biologická rodina“ nebo „přirozená rodina“.²²

Každá definice se však soustřeďuje na jinou oblast rodiny. Může vycházet na základě členů, rolí, komunikace, procesů apod.

*„V nejširším vymezení může být rodina definována jako institucionální zajištění lidské reprodukce, legitimní v dané společnosti. Člověk vyžívá dlouho fyzicky i mentálně a k úspěšnému přežití se musí vřadit do hierarchizovaného a poměrně komplikovaného přediva vazeb velké society; potřebuje tedy institucionálně pokrýt nejen reprodukci fyzickou, ale i reprodukci sociální způsobilosti. Lidská rodina jako sociální instituce musí proto obsahovat i jistý prvek trvalosti. Platí to i v situaci relativního blahobytu a záchytných sítí sociálního státu, protože tyto zdroje špatně pokrývají právě tvorbu sociální způsobilosti“.*²³

Rodinu je možno také definovat nejen jako základní jednotku společnosti, ale i jako nejdůležitější sociální skupinu, ve které jedinec žije. V rodině dochází k uspokojování psychických, fyzických a sociálních potřeb jedince. Rodina umožňuje zázemí důležité ke společenské seberealizaci, je zdrojem zkušeností a vzorců, které není možno získat v žádném jiném prostředí. Každá rodina je zdrojem specifického systému hodnot a jejich preference značně ovlivňují chování členů rodiny v interakci se společností. Rodina se podílí na formování jedince v průběhu jeho vývoje, je významným nositelem jeho budoucích společenských rolí a identity obecně.²⁴

²¹ COLOROSOVÁ, Barbara *Krizové situace v rodině: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2008, 212 s., str. 147

²² COLOROSOVÁ, Barbara *Krizové situace v rodině: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2008, 212 s., str. 148

²³ MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakl., 1999, 251 s., str. 99

²⁴ FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, 218 s., str. 140

Za zmínku také stojí i definování rodiny z pohledu B. Colorosové, která v knize *Krizové situace v rodině* pojmenovává rodinu jako malou skupinu lidí, kteří jsou dohromady svázáni péčí, věrností, tradicemi, spoluprací, jazykem a zvyky, jejíž hranice jsou rozlišitelné, pevné či flexibilní. Rodina je zde charakterizována jako mikrosystém, v kterém jednotliví členové ovlivňují sebe navzájem i systém jako celek. Jde o část makrosystému, která zpětně působí na rodinu a její jednotlivé členy.²⁵

2.1 Funkce rodiny

Jak již jsem uvedla, tak rodina je primární skupinou, ve které probíhá socializace dítěte. Dochází zde k formování jeho osobnosti, rozvoji emocí, hodnot, schopností a návyků. Z hlediska průběhu socializace má prioritní význam do jaké míry je rodina schopna vypořádat se s funkcemi, které je nutno plnit a které se vyvíjeli a měnili po celá tisíciletí. Přes všechny změny zůstaly však oblasti, ve kterých má rodina hlavní roli.

*„Rodina ve svém souhrnu zajišťuje mnoho činností – zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o zdraví, výživu a kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje. Rodina plní určité role i ve vztahu ke společnosti – je to především reprodukce obyvatelstva, a to jak reprodukce biologická, tak i kulturní.“*²⁶

Mezi základní a podstatné funkce rodiny se řadí:

1. Biologicko – reprodukční funkce zabezpečuje jednak základní biopsychické potřeby muže a ženy (intimní styk, vzájemná láska), ale i zachování lidského rodu (plození dětí). Je důležitým předpokladem pro šťastné a spokojené fungování manželského páru. *„Má význam jak pro společnost, tak i pro jedince, kteří jsou součástí rodiny. Pro svůj úspěšný rozvoj potřebuje společnost stabilní reprodukční základnu. Proto je v jejím zájmu, aby se rodil takový počet dětí, který tyto perspektivy naplní.“*²⁷

2. Ekonomická funkce zahrnuje mnoho důležitých aspektů. Týká se celkového zabezpečení rodiny, která hospodaří s příjmy svých produktivně pracujících členů. Sem se řadí

²⁵ COLOROSOVÁ, Barbara *Krizové situace v rodině: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2008, 212 s., str. 148

²⁶ KRAUS, Bl., POLÁČKOVÁ, Věra. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001, 199 s., str. 79

²⁷ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 215 s., str. 81

materiální úroveň rodiny, její životní standard a styl, angažovanost a postavení ve společnosti.

Rodina je chápána jako důležitý prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. Členové jsou zapojováni do určité výrobní i nevýrobní sféry vzhledem k výkonu svého povolání a zároveň se rodina stává důležitým spotřebitelem, na kterém závisí trh.²⁸

Tato funkce by neměla převyšovat míru další funkce-emocionální. Neměla by ji potlačovat. Je to velmi důležité pro další zdravý růst potomka z psychického hlediska.²⁹

„V rámci rodinného systému se pak realizuje řada rozhodnutí týkající se využití materiálních a finančních prostředků, investic, výdajů – přerozdělení v rámci rodiny tak má významný sociální charakter – zdroje i výdaje mají odlišný charakter. Rodina se zde chová jako autonomní systém s výraznými prvky solidarity.“³⁰

3. Emocionální a ochranná funkce, která je nezastupitelná a zásadní, spočívá v plnění úloh spojených s uspokojováním základních (biologických) a vyšších (emocionálních) potřeb. Rodina poskytuje domov, zázemí, péči v dětství či v nemoci, pomoc v krizových situacích. Zabezpečuje životní biologické, hygienické a zdravotní potřeby svých členů.³¹ Tato funkce je nenahraditelná, neboť žádná jiná instituce není schopna vytvořit pocit bezpečí, lásky a jistoty, citové zázemí.

4. Socializačně-výchovná funkce zabezpečuje v rodině základní péči a výchovu potomků. Rodina je sociální skupinou, v které se dítě učí přizpůsobovat se sociálnímu životu. Dochází zde k osvojování základních návyků a způsobů chování ve společnosti.

„Socializací v rodině rozumíme především proces působení rodiny na své členy v celém souhrnu jevů a procesů: ekonomických, sociálních, kulturních, mravních, estetických, zdravotních a jiných. Ústřední úlohou socializačního procesu v rodině zůstává příprava dětí a mladistvých do praktického života. Dítě od narození a po celou dobu života v rodině přijímá velmi široké spektrum nejrůznějších informací a aktivně je zpracovává v souladu se svými přirozenými vlohami, biologickými a psychickými potřebami, se svými zkušenostmi, ale i s hodnotovými orientacemi a vzory, jimiž jsou pro dítě především rodiče a starší sourozenci. Dítě v socializačním procesu tedy nezůstává pasivním článkem, uplatňuje také

²⁸ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 215 s., str. 82

²⁹ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999, 179 s., str. 12

³⁰ KRAUS, Bl., POLÁČKOVÁ, Věra. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001, 199 s., str. 80

³¹ LACA, Slavomír. *Sociální pedagogika*. 1. vyd. Brno: IMS, str. 79

svou vůli, své zájmy, přání, orientace. Rodinná socializace je v rozhodující míře nejen prostorem pro socializaci dítěte a v převážné míře také dalších členů rodiny, ale je také modelem pro osvojování sociálních rolí muže a ženy, otce a matky, a tak se promítá do budoucí reprodukční rodiny dětí.“³²

Úspěšné plnění výchovné funkce závisí nejen na charakteru, uspořádání a cílech společnosti, ale také na vnitřním uspořádání rodiny jako celku, na osobnosti jejích členů a vzájemného působení celé rodiny. Výchovnou situaci v rodině převážně ovlivňují faktory jako jsou: složení a úplnost rodiny, počet dětí, dále věk, vzdělání, zaměstnání a pracovní zařazení rodičů, způsob využívání volného času, vztah dítěte k penězům, materiální zabezpečení, vztahy mezi rodiči a dětmi, rozhodování v rodině, vztah rodiny a školy. Zodpovědnost za výchovu předepisuje i zákonná norma, která se týká vyživovací povinnosti, dodržování povinné školní docházky, stejné míry zodpovědnosti za výchovu dětí.³³

Rodinná výchova má zásadní a neocenitelný význam po celé období předškolního věku, postupně její výchovná role slábne vzhledem k nástupu dalších výchovných činitelů. V daném období je důležitým úkolem rodiny příprava dítěte na vstup do školy a rozvíjení jeho zájmů. Rodina hraje významnou roli při rozhodování o profesionální dráze. Neodmyslitelná je i úloha spojená s přípravou na založení vlastní rodiny. Rozhodující vzory a návyky do budoucího manželství a vlastní rodiny si jedinec přináší z rodiny orientační.³⁴

V souvislosti s rodinou lze uvést i její **funkce** druhotné, například **rekreační** (odpočinek doma po práci, společné výlety, dovolená), **zájmové** (realizace zájmů a koníčků) a **morální** (podpora legitimních svazků, manželská věrnost, rodičovská etika, způsob života odpovídajícím požadavkům morálky). Tyto aktivity se týkají všech členů rodiny, největší a nejdůležitější význam má pochopitelně pro děti. Jak rodina plní tuto funkci se projevuje např. v tom, jakým zájmovým činnostem se jednotliví členové věnují, jakým způsobem tráví dovolené a svůj volný čas.

V jednotlivých funkcích, které by rodina měla plnit, došlo v posledních letech k určitým změnám. Funkce biologicko-reprodukční se ve své základní podstatě nemění. V určitých důsledcích lze v poslední době sledovat především úbytek dětí, jelikož dítě je velmi často vnímáno jako překážka v profesním růstu a vlastní seberealizaci obou rodičů. Mnoho part-

³² KRAUS, Bl., POLÁČKOVÁ, Věra. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001, 199 s., str. 80-82

³³ LACA, Slavomír. *Sociální pedagogika*. 1. vyd. Brno: IMS, str. 79

³⁴ KRAUS, Bl., JŮZL, M., TANNENBERGEROVÁ, M. *Teorie výchovy*. I. Brno: IMS, 2011

nerů uvažuje pouze o jednom dítěti či neuvažují o dítěti vůbec. Ženy se také stávají matkami v mnohem pozdějším věku, než tomu bylo dříve.

Určité změny lze registrovat ohledně funkce ekonomické. Poruchy této funkce se projevují hlavně v hmotném nedostatku, který je v současné době negativní důsledek rostoucí nezaměstnanosti a zvyšováním životních nákladů. Tato funkce v poslední době zaznamenala značný posun směřující k návratu v obrazu rodiny představující samostatnou ekonomickou jednotku (výrobní či obchodní), tedy rodinnou firmu. Existuje mnoho rodin, které jsou takovými zmiňovanými jednotkami či tímto způsobem fungují alespoň částečně.

Ke změnám došlo i v souvislosti s funkcí ochranou (pečovatelskou, zaopatřovací), která spočívá v zabezpečení životních potřeb (biologických, hygienických, zdravotních) všem rodinným příslušníkům. Jestliže v posledních desetiletích tuto funkci z části na sebe přejímal stát (očkování, preventivní prohlídky, nemocenské a důchodové pojištění, domovy důchodců, léčebny pro dlouhodobě nemocné), tak po roce 1990 je na této funkci rodina opět zainteresována více (např. finanční spoluúčast na zdravotní péči, očkování a preventivní lékařské prohlídky ze škol vymizely, některé léčebny a ozdravovny byly zrušeny apod.).

V této souvislosti je nutno zmínit i funkci emocionální. Jak již jsem uvedla, tak žádná jiná instituce není schopna vytvořit pocit bezpečí, lásky a jistoty, citové zázemí. Tudíž ve své podstatě tato funkce nemůže zaznamenat ani žádných mimořádných změn. Změny je však možno pozorovat v úrovni a kvalitě, v jaké se s ní rodina vypořádává.

Od 90. let minulého století lze v důsledku všech změn sledovat, že přibývá rodin, které tuto funkci (z důvodu dezintegrace, zaneprázdněnosti či rozvodů) plní jen s velkými obtížemi či neplní téměř vůbec. Narůstá počet citově deprivovaných či týraných dětí.

Tato funkce může být do jisté míry narušena zatížením rodičů pracovními aktivitami a celkově zvýšenými nároky na život. V této souvislosti pak dochází ke značné přetíženosti, vyčerpání, nedostatku času na odpočinek a věnování se potomkům. To může být velmi často kompenzováno například vysokým kapesným či nadměrným přísunem materiálních prostředků a může se pochopitelně promítnout do hodnotového systému a charakterových vlastností dětí (sobectví, povýšenectví, neskromnost), případně i značně přispívat k deviantnímu chování.³⁵

³⁵ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 215 s., str. 81-83

Pokud však rodina některé z výše uvedených funkcí neplní, může dojít k tomu, že její příslušníci mohou být zdrojem negativního vývoje, poruch chování, vzniku či rozvoje sociálně patologických jevů. V této souvislosti lze hovořit o problematické, dysfunkční či afunkční rodině. Taková rodina nemůže zajistit normální a adekvátní vývoj dítěte a plnit požadavky společnosti na její výchovu.³⁶

V problematické rodině se vyskytují závažnější poruchy pouze některých či všech funkcí. Tyto poruchy však vážněji neohrožují systém rodiny či vývoj dítěte. Rodina je schopna problémy vlastními silami řešit či kompenzovat za případné či jednorázové pomoci zvenčí. Tyto rodiny vyžadují zvýšenou pozornost pro pracovníky orgánu sociálně právní ochrany dětí. V naší populaci lze hovořit zhruba 12-13% problémových rodin.

V dysfunkční rodině je možno registrovat vážné poruchy některých či všech funkcí rodiny. Poruchy v takové rodině již rodina není schopna zvládnout úplně sama, proto je nutné realizovat řadu opatření z okolí, označovaných pojmem sanace rodiny. Jde o to, kam až podporovat takovou rodinu, a odkdy se postavit v zájmu dítěte proti ní (např. zbavení manželských práv). V dysfunkční rodině zpravidla převládají mezi partnery napjaté vztahy, které narušují rodinné klima, bez níž je výchova značně problematická. Děti z takových rodin mnohem častěji trpí psychickými deprivacemi, které vznikají jako následek dlouhodobého neuspokojování citových potřeb. Tyto děti se mnohdy vyznačují psychickými zvláštnostmi či v některých případech až poruchami negativně ovlivňujícími jejich postupnou socializaci. Při řešení složitějších životních situací tyto děti poměrně často selhávají a mnozí se obrací k alkoholu, k drogám či může docházet k závažnějším sociálně patologickým formám chování. V populaci je zaznamenáno asi 2% takových rodin.

V afunkční rodině se vyskytují tak závažné poruchy, že rodina přestává plnit svůj hlavní a zásadní úkol a značným způsobem škodí dítěti nebo je dokonce ohrožuje v jejich samotné existenci. Sanace v tomto případě je bezpředmětná a zbytečná. Jediným řešením, které pro dítě vhodné a prospěšné, je vzít ho z této rodiny a umístit do rodiny náhradní, není –li to možné, tak i jinam. Takové rodiny tvoří asi 0,5%.³⁷

³⁶ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002, 128 s., str. 35

³⁷ FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, 218 s., str. 143

2.2 Klasifikace rodin

Myslím si, že co do velikosti je současná rodina opravdu především malá sociální skupina, jejichž charakteristickým znakem je soužití muže a ženy s jejich potomkem nebo potomky. Jedná se tedy o soužití osob, kteří jsou spojeni vztahy příbuzenskými nepokrevními (manželé, sexuální partneři) a pokrevními (rodiče a děti, sourozenci).³⁸

Základní forma rodiny se skládá z dospělých rodičů a jejich potomků. Obvykle jde o dva manžely, kteří pocházejí z rozličných rodových linií a nejedná se o pokrevné příbuzné. Tento typ je označován jako základní rodina (také jádrová či nukleární).³⁹

Její variantou, v dnešní době v žádném případě vzácnou, je tzv. rodina neúplná. Tato rodina může být redukována smrtí jednoho či obou rodičů, rozvodem nebo se může jednat o svobodnou matku s dítětem nebo dětmi.

V nukleární rodině se pochopitelně nežije v nutné izolaci od ostatních příbuzných. Je součástí takzvané rozšířené rodiny, která zahrnuje příbuzenstvo ze strany rodičů. Její význam je viditelný hlavně tam, kde si rodina z ekonomických, zdravotních, sociálních či jiných sama nevystačí. Všichni členové rozšířené rodiny mohou žít někdy pod jednou střechou.⁴⁰ Výhodou rozšířené rodiny je obrovská šíře kontaktů v různých rovinách a množství nápadů.

Rodina, do které se jedinec narodí a získává zde základní vybavení pro přežití ve společnosti, se označuje jako rodina orientační. Prokreační rodinou se rozumí nová rodina, kterou dvojice zakládá novým manželstvím.

2.3. Problémy v rodině

Jak již jsem zmínila, rodina je považována za nejdůležitější sociální skupinu, která formuje jedince v průběhu jeho vývoje. Někdy však dochází k situacím, že se rodina může stát pro jedince sama o sobě zátěží. „V některých případech se rodina a její prostředí může

³⁸ REICHEL, Jiří. *Kapitoly systematické sociologie*. 2. vyd. Praha: Grada, 2008, str. 179

³⁹ JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 258 s., str. 195

⁴⁰ JANDOUREK, Jan. *Průvodce sociologií*. 1. vyd. Praha: Grada, 208 s., str. 187

*stát sama zdrojem vzniku a rozvoje různých psychických problémů a následných sociálně patologických jevů. Může dojít k vážnému narušení psychosociálního vývoje a fungování všech jejích členů, zejména ale dětí. Jedná se o případ, že rodina neplní některé ze svých funkcí, dále o případy, kdy rodiče nejsou či nechtějí z různých důvodů o své děti pečovat.*⁴¹

Jevů, které mohou působit v rodinném prostředí nepříznivě, je celá řada. K těm nejzávažnějším patří alkoholismus, nezaměstnanost, domácí násilí, patologické hráčství, zadluženost a v neposlední řadě i rozvod.

Alkoholismus vede k dysfunkci v rodinách. Je nutno uvést, že alkohol je nejčastěji užívanou a v naší společnosti značně akceptovanou psychoaktivní látkou. Nadměrné požívání alkoholu ničí zdraví jednotlivců a velmi bolestivě zasahuje do života rodiny.⁴² Prostor v rodinách, které je poznamenáno alkoholismem, je ve velké míře zasaženo úzkostí, strachem, agresivitou, napětím, pocity viny. Je zde naprostá nepředvídanost vývoje a je známo, že děti, v jejichž rodinách měl některý z rodičů problém s alkoholem, bývají v dospělosti mnohem častěji psychicky nemocné, častěji se dopouštějí delikventního chování, častěji se rozvádějí.⁴³

Jedním z dalších problémů nepříznivě ovlivňující funkci rodiny se řadí i patologické hráčství (gambling, gamblerství), které je definováno jako porucha spočívající v častých opakovaných epizodách hráčství. Tyto epizody v životě jedince dominují a vedou k poškození rodinných, materiálních, sociálních a pracovních hodnot a k zadlužení.⁴⁴ Patologický hráč pokračuje v hazardních hrách i tehdy, kdy již došlo k rozvoji mezilidských, sociálních a ekonomických problémů.⁴⁵ Velmi často dochází k odcizení, domácímu násilí, zanedbávání a zneužívání dětí i násilí vůči nim, sociální izolaci a hmotné nouzi. Děti mohou být citově i hmotně deprimovány a v pozdějším věku trpět pocity viny za chování svých rodičů. U příbuzných se mnohem častěji objevují pocity úzkosti, deprese, sklon ke zneužívání alkoholu či jiných návykových látek, psychosomatické onemocnění projevující

⁴¹ FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, 218 s., str. 152

⁴² FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, 218 s., str. 100

⁴³ NOVÁK, Tomáš. *Manželství jako trvalý stres*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 165 s., str. 129

⁴⁴ SMOLÍK, Petr. *Duševní a behaviorální poruchy: průvodce klasifikací, nástin nozologie, diagnostika*. 2. vyd. Praha: Maxdorf, 2002, 506 s., str. 388

⁴⁵ FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, 218 s., str. 128

se bolestmi hlavy, pohybového či zažívacího ústrojí Manželky patologických hráčů se mnohem často izolují od okolí, jelikož se za tento problém stydí. Tento jev má negativní vliv i na širší rodinu. Mnohdy se uvádí, že tento problém zhoršuje kvalitu života dalším 10 a 15 lidem. Sem se řadí kromě rodiny i přátelé, spolupracovníci, věřitelé.⁴⁶

Dalším velmi závažným problémem v rodině může být domácí násilí, což je „...*fyzické, psychické či sexuální týrání mezi osobami blízkými, ke kterému dochází skrytě v soukromí a tím mimo kontrolu veřejnosti. Intenzita násilných incidentů se zpravidla stupňuje a u oběti vede ke ztrátě schopnosti včas zastavit násilné incidenty a efektivně vyřešit narušený vztah. Domácí násilí není spor, jednorázový incident ani vzájemné potyčky mezi partnery.*“⁴⁷

Mezi rizikové faktory domácího násilí patří mladší věk (18-30 let), chudoba, odluka, předchozí útok či recidivující násilí v současném vztahu, nerovnost pohlaví, kriminální kariéra, etnická příslušnost, nezaměstnanost, drogy, jen základní vzdělání, nesezdané soužití, jeden z partnerů či oba vyrůstali v násilných rodinných vztazích.⁴⁸ Většinou dochází ke stupňování bez zřetelných vnějších motivů. Agresor po bezprostředním aktu násilí převážně svaluje vinu za své chování na jiné osoby, může se omlouvat či dávat dárky na usmířenou, někdy vyhrožuje oběti, aby nic neprozrazovala na veřejnosti. Dochází k opakování tohoto cyklu. Agresor velmi často považuje oběť za svůj majetek, se kterým je možno nakládat, jak on uzná za vhodné. Stále oběť kritizuje či ponižuje, sociálně izoluje, patologicky na ni žárlí.⁴⁹

Ženy většinou neoznamují domácí násilí ze strachu o sebe a o své děti či jsou na agresorovi emocionálně nebo finančně závislé a zkrátka odejít neumějí.⁵⁰ Domácí násilí vede velmi často nejen k fyzickým a psychickým poruchám na zdraví týrané oběti, ale i dalších zúčastněných (hlavně dětí) a má převážně ekonomické a sociální dopady.

V souvislosti s tímto problémem je nutno zmínit i psychické či fyzické týrání dětí jejich blízkými. Dochází ke snižování jejich pocitu sebehodnocení a bezpečí, k omezení prožívá-

⁴⁶NEŠPOR, Karel. *Jak překonat hazard: prevence, krátká intervence a léčba*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011, 159 s., str. 20

⁴⁷MARKOVÁ, Eva, Martina VENGLÁŘOVÁ a Mira BABIAKOVÁ. *Psychiatrická ošetrovatelská péče*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006, 352 s., str. 178-179

⁴⁸MATOUŠKOVÁ, Ingrid. *Aplikovaná forenzní psychologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013, 296 s., str. 25

⁴⁹HUBINKOVÁ, Zuzana. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. 1. vyd., Praha: Grada, 2008, 277 s., str. 215

⁵⁰MATOUŠKOVÁ, Ingrid. *Aplikovaná forenzní psychologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013, 296 s., str. 25

ní emocionálních pocitů, k poškození jejich tělesného zdraví a může vést až ke smrti. Čas-
tým důvodem domácího násilí na dětech bývá to, že rodiče považují své tzv. pedagogické
metody za jediný účinný výchovný prostředek.⁵¹

Dostupnost hazardu a ilegálních drog i spotřeba alkoholu patří v České republice k nej-
vyšším na světě. Tyto problémy jsou pochopitelně spojeny se značnou zadlužeností.
V současné době jsou dluhy stále více považovány za běžnou záležitost a u mnoha rodin za
jistou nutnost. Mezi ty nejhlavnější příčiny vysoké zadluženosti rodin jistě patří dluh na
nájemném a na službách spojených s užíváním bytu z předchozího bydlení, leasing, půjčky
hotově či na zboží, splátkové kalendáře, dluh na sociálním a zdravotním pojištění, lichva.
Následkem zadluženosti rodin může být ztráta bydlení, odebírání dětí z rodin do institucio-
nální péče, dlouhodobý život ve stresu (pocity beznaděje, deprese, zdravotní potíže), exe-
kuce sociálních dávek a dalšího peněžitého i nepeněžitého majetku. Někteří jedinci se na-
cházejí v jistém začarovaném kruhu, kdy z důvodu splácení starých dluhů uzavírají nové
půjčky.

3. Rozvod

Myšlenka na rozvod, což je právním ukončením manželství, přepadne během manžel-
ství alespoň někdy téměř každého. Od první myšlenky k reálnému úmyslu a nakonec
k realizaci bývá naštěstí zpravidla cesta dosti dlouhá.⁵² Rozvod není totiž v žádném případě
pouze krátkodobý akt, ale část určité životní cesty, která nebývá ani příliš přímá, ani bez-
bolestná a ani jednoduchá a přináší velkou řadu společenských, etických, právních a osob-
ních problémů. Rozvod může být považován za určité základní opatření, kterým je možno
zamezit nesouladu mezi manželi a těžkým a neřešitelným konfliktům mezi nimi, umožňuje
skončit problematické spolužití.⁵³

Mnoho lidí chápe rozvod jen jako řadu vypjatých, negativních a nepříjemných momen-
tů, jako je např. jednání s právníkem, odluha či soudní stání. Je nutno však podotknout, že
rozvod je dlouhodobý emocionální proces ovlivňující několik generací rodinných přísluš-

⁵¹ HUBINKOVÁ, Zuzana. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008, 277 s., str. 215

⁵² ŠMOLKA, Petr a Jan MACH. *Manželská a rodinná trápení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 191 s., str. 98

⁵³ EVERETT, Graig, EVERETT, Sandra Volgy. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. 1. vyd. Praha: Talpress, 2000, 212 s., str. 28

níků.⁵⁴ Rozvod by pochopitelně neměl znamenat rozchod dvou nepřátel. Měl by být pouze cestou k trvalému odloučení dvou partnerů, kteří zodpovědně došli k poznání, že další prodlužování soužití by bylo jen zbytečnou traumatizací. Rozvodem problémy zpravidla ještě nekončí, mnohdy teprve začínají. Je nutno vyřešit SMJ a související otázku dalšího bydlení rozvedených manželů, pokud toto nebylo vyřešeno v rámci tzv. smluvního rozvodu, a desítky dalších „drobností“.⁵⁵

Šárka Poupětová v knize *Netrapte se po rozvodu* uvádí, že rozvést se znamená projít institucionalizovanými kroky právního rozvodu a individuálním vnitřním procesem psychorozvodu. Oba procesy se většinou jen částečně časově překrývají.

Právní rozvod je institut, který slouží k vnějšímu řešení situace -oddělení manželů, kteří již spolu nechtějí nebo nemohou dále žít. Řeší způsob oddělení manželů, rozdělení majetku, závazků a následnou výchovu nezletilých dětí. Znamená také informaci pro okolní svět, že manželé už nepatří k sobě a že nastala změna jejich stavu. Právní rozvod je velmi důležitým krokem pro vnitřní proces psychorozvodu. Pokud se manželé rozejdou a neprojdou právním rozvodem, nemohou dojít ke konci psychorozvodu.

Psychorozvod je možno definovat jako vnitřní psychický proces, v jehož průběhu se člověk vyrovnává se zánikem manželství a všemi jeho důsledky. Začíná obvykle dlouho před podáním žádosti o rozvod a pokračuje ještě po soudním rozvodu manželství.⁵⁶

Je nutno zmínit, že z historického hlediska veškeré právní úpravy zániku manželství se nachází mezi dvěma rozličnými póly: na jedné straně stojí zákoníky, které jednou uzavřené manželství považují v principu za nezrušitelné („dokud pár smrt nerozdělí“), na straně druhé pak takové právní úpravy, které považují rozchod manželského páru za věc soukromé dohody mezi nimi a vyžadují jen registraci zániku manželství. Mezi těmito stranami se nachází celá řada legislativ, které považují manželství za zrušitelné, ale jen za jistých podmínek, které taxativně uvádějí.

V kanonickém právu byla zásadní nerozlučitelnost manželství mnohdy zlehčována a obcházena institucí neplatnosti manželství a institucí rozvodu od stolu a lože. Manželství mohlo být prohlášeno za neplatné z řady příčin.

⁵⁴ EVERETT, Craig A a Sandra Volgy EVERETT. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. 1. vyd. Praha: Talpress, 2000, 212 s., str. 29

⁵⁵ ŠMOLKA, Petr a Jan MACH. *Manželská a rodinná trápení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 191 s., str. 95

⁵⁶ POUPĚTOVÁ, Šárka. *Netrapte se po rozvodu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009, 176 s. str. 15-17

„ Za od počátku neplatné se dalo prohlásit především manželství (dosud) nekonzumované. Neplatným činily manželství i zjištěné překážky platnosti (*impedimenta dirimentia*): trvající jiný svazek manželský, impotence muže, příbuzenství v přímé linii prvního stupně, biskupské svěcení, zabití předešlého manžela a některé další, od nichž však mohl být vysloven *dispens*. “⁵⁷

Po prokázání překážky bylo možno dojít u katolíků k rozvodu od stolu a lože. Tento způsob rozvodu ukazoval na skutečnost a zároveň legalizoval, že manželé spolu přestali žít, zahrnoval opatření o výživném, osvobození od „manželských povinností“ (od povinnosti sexuálního styku) a umožňoval oddělené bydliště. Manželský svazek však i po rozvodu stále trval. Zásadní a podstatné bylo, že na rozdíl -od rozvodu v současném rodinném právu- rozvod od stolu a lože předpokládal sexuální abstinenci rozvedených partnerů (i po rozvodu byla možná žaloba pro nevěru) a neumožňoval ani uzavření nového sňatku a založení rodiny nové.

Nový sňatek byl možný pouze na základě rozluky, která měla právní důsledky obdobné dnešnímu rozvodu. Rozluka však byla umožněna a povolena pouze zcela výjimečně, nejdříve jen papežem, později i biskupy. Katolická věrouka je v této věci v principu neoblohmá a neměnná a pravověrný katolík nemůže ani po rozvodu uzavřít nové manželství.

Nemožnost uzavřít sňatek nový a zejména nemožnost legalizovat rodičovství v novém svazku vytvářelo ve společnosti průmyslové revoluce nemalé obtíže. Katolická církev společně s některými vládami doufaly, že konzervativní rodinné zákonodárství postaví určitou hráz mravnímu úpadku a uvolnění, spojené s urbanizací a industrializací. Konzervativní postoje církve k manželství však naopak posilovaly sekularizaci. Počet rozvrácených manželství se zvyšoval a sociální neudržitelnost rozvodu bez možnosti uzavřít sňatek nový se stávala zřejmější. Po první světové válce a vzniku Československa čekalo na rozluku více jak 100 000 manželských párů. K tomu stavu samozřejmě přispěla i několikaletá absence mužů, kteří byli odvedeni k vojsku. Dětem, které se v době jejich nepřítomnosti narodily jejich manželkám, bylo připisováno nepřítomným otcům, ačkoliv tomu bylo zjevně jinak.

Novela manželského zákona patřila k legislativní agendě nového státu od samého počátku. V květnu 1919 byl přijat zákon, který podstatně liberalizoval možnosti odluky a tím i opětovné manželství. Mezi důvody pro rozluku bylo zahrnuto i zlé nakládání, zhýralý

⁵⁷ MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakl., 1999, 251 s., str. 172

život, zlomyslné opuštění a „vzájemný nepřekonatelný odpor“. Zejména poslední uvedený důvod nastiňoval soudu možnost v úvahu subjektivní vůli zúčastněných, i když důkazy a závazný výrok soudu o vině rozluku značně ztěžovaly. Značné spory, zda je platná zákonná úprava příliš svobodomyšlný či naopak příliš omezující se táhly celou první republikou.

V určitém smyslu jsou tyto spory živé dodnes. „*Otázka, nakolik má být zákonem omezoována vůle občanů ve věci na jedné straně intimní, na druhé straně ovšem pro společnost tak vitálně důležité, jako je zánik manželství, rodiny a domácnosti, patří k základním tématům moderny a ani s úvahami o jejím konci neztrácí aktuálnost*“.

Náš současný právní řád je v regulování zániku manželství daleko svobodomyšlnější, než byly a jsou normy katolického církevního práva. Nezná „rozvod od stolu a lože“, rozvedení partneri mohou uzavírat sňatek nový a to bez limitu počtu opakování. Zákon připouští rozvod na návrh jedné strany a to dokonce i proti odporu strany druhé. V manželství nezná pojem „manželských povinností“ ve smyslu povinnosti sexuálního styku (žaloba pro znásilnění je možná i mezi manželky) a nevěra není sama o sobě právním důvodem rozvodu.

Zákon stanoví, kdy je společensky odůvodněný případ zrušení manželství – jen jsou-li vztahy mezi manželky tak vážně rozvráceny, že manželství nemůže splnit svůj společenský účel. Společenským účelem je podle zákona založení rodiny, vytváření rodinného prostředí, výchova dětí a vzájemná pomoc a podpora manželů. Příčinou rozvratu může být v chování manželů (nevěra, opuštění, násilné chování), ale mohou mít i objektivní povahu (nemoc jednoho z manželů, impotence, frigidita, neplodnost). Vina na rozvodu se nezjišťuje, ale soud může vyjádřit stanovisko- bez přímých právních následků. Jiný soud pak rozhoduje o svěření dětí do výchovy a může přihlídnout k tomuto stanovisku.⁵⁸

V sekulárním a církevním právu manželství zaniká několika způsoby: smrtí jednoho z manželů, rozvodem (rozlukou), prohlášením neplatnosti manželství či církevním rozvázáním manželství. Jak již jsme zmiňovala, tak k zániku manželství dochází smrtí jednoho z manželů, což je podle církevního práva jediný řádný způsob zániku manželství. To platí i pro hodnocení i z pohledu sekulárního zákonodárce.

⁵⁸ MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakl., 1999, 251 s., str. 174 - 175

Další eventualitou zániku manželství je rozvod. Zrušení manželství rozvodem zná jen sekulární právo, které považuje v teorii tento způsob za zcela výjimečný. Zákon deklaruje: „Lehkomyslný poměr k manželství je v rozporu se zájmem společnosti. Proto lze ke zrušení manželství přistoupit jen ve společensky odůvodněných případech.“ Žalobě na rozvod však soud nemusí vyhovět.

„Církevní právo zná přerušeni společného manželského života, ale nezná a neuznává zrušení manželství rozvodem. Důvodem je božské nadpřirozené zjevné právo. V katolické církvi nedošlo nikdy k rozvodu ve smyslu sekulárního práva. Pokud se v dějinách mluví o církevním rozvodu či o tom, že papež někoho „rozvedl“, pak šlo o prohlášení manželství za neplatné nebo o některý ze zvláštních případů rozvázání manželského svazku.“⁵⁹

3.1 Příčiny rozvodovosti

Domnívám se, že k rozhodnutí nechat se rozvést nedochází náhle, jen tak či impulzivně. U většiny lidí nedochází v těchto situacích k impulzivnímu jednání a své rozhodnutí mohou celá léta odkládat. Toto rozhodnutí většinou bývá důsledkem osobní nespokojenosti, která může trvat i několik let. Rozvod může být velmi často považován za určité základní opatření, kterým je možno zamezit nesouladu mezi manželi a těžkým a neřešitelným konfliktům mezi nimi, umožňuje skončit problematické spolužití.⁶⁰ Rozvod není však nutno brát jako určité odmítnutí manželství, ale jako jistý projev snahy najít mnohem lepší variantu, která by přinesla více uspokojení. V tomto postoji je kladen důraz na aktivní řešení spojené s pocitem moci nad svým životem a možností jej ovlivnit.⁶¹

Jak již jsem zmínila, tak rozhodnutí ohledně rozvodu může pramenit z odvahy nebo zbabělosti. Někdy může být partner postaven před hotovou věc, nemá zkrátka na výběr

⁵⁹ TRETERA, Rajmund Jiří. *Církevní právo*. 1. vyd. Praha: Jan Krigl, 1993, 219 s., str. 190

⁶⁰ EVERETT, Craig A a Sandra Volgy EVERETT. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. 1. vyd.. Praha: Talpress, 2000, 212 s., str. 21-23

⁶¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007, 461 s., str. 162

a musí se s tím vyrovnat.⁶² Manželé se pro rozvod málokdy rozhodnou současně. Většinou jeden odchází a druhý je opouštěn.⁶³

Příčinu rozvratu či rozvodu nelze jednoznačně definovat. Rozvedení partneři vidí příčinu rozpadu svého manželství ve špatné volbě partnera. Mají tedy tendenci svůj podíl na rozpadu jejich manželství redukovat na selhání při výběru. Domnívám se, že situace je mnohem složitější, a na rozpadu manželství se zpravidla podílejí oba manželé.⁶⁴ Je nutno zmínit, že postoj k partnerovi a jeho hodnocení se v průběhu společného soužití velmi často mění. Absolutně pozitivní hodnocení partnera je typické pouze pro počáteční fázi vztahu. V počáteční době vztahu zamilovanosti je přijímána shoda s partnerem a jeho pozitivní vlastnosti, případné problémy jsou popírány či minimalizovány. Postupně dochází k vyváženému hodnocení pozitivních a negativních vlastností partnera. K období krize mezi manželi jsou akceptovány rozdíly. Dochází k přeceňování míry neshody s partnerem a k značnému zveličování jeho negativních vlastností.

„Míra spokojenosti s partnerem bývá velmi rozdílná i ve fungujících manželstvích, některé rozdíly v postoji k partnerovi/partnerce a vyplývají z rozdílných představ a potřeb mužů a žen.“ (Plaňava, 2000)

Muži mívají ke svým partnerkám převážně méně výhrad, a jestliže nějaké mají, tak se převážně jedná o výhrady vůči jejich komunikační strategii. Vytýkají ženám hádavost, přecitlivělost a tvrdohlavost. Velmi jim vadí sekýrování, ponižování partnera, flirtování s jinými muži či sklon k nevěře.

Ženy mají vůči mužům výhrad mnohem více. Kritika partnerů často směřuje k nedostatku citlivosti, tendence k ponižování a fyzickému násilí, mužské nespolehlivosti a sobeckosti.⁶⁵

Příčinami rozvodu se zabývají G. Everret a S. V. Everett ve své knize Zdravý rozvod pro rodiče a děti, v které uvádějí, že rozvod je možno chápat jako výsledek několikaletého nespokojeného života. Příčinou rozvodu může být i to, že se partneři k sobě nehodili již od

⁶² COLOROSOVÁ, Barbara. *Krizové situace v rodině: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. 1. vyd. V Praze: Ikar, 2008., str. 95

⁶³ EVERETT, Craig A a Sandra Volgy EVERETT. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti* 1. vyd.. Praha: Talpress, 2000, 212 s., str. 21

⁶⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007, 461 s., str. 160

⁶⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007, 461 s., str. 150-151

samého prvopočátku jejich vztahu nebo jeden partner ustrnul ve svém citovém vývoji, zatímco druhý udělal posun blíže k plné citové zralosti. K rozvodu může také dojít, pokud vztah není dostatečně pružný a není schopný unést zátěž, kterou může přinést zaměstnání, rodičovství, stárnutí či různé nepředvídatelné životní situace.⁶⁶

Podíváme-li se totiž na data demografické statistiky o rozvodech, které obsahují i údaje o „příčině rozvratu manželství na straně muže/ženy“, zjistíme, že statistika příčin rozvratu manželství ukazuje na větší podíl využití obecných příčin (kategorie „rozdílnost názorů, povah a zájmů“ a „ostatní“) před konkrétně formulovanými příčinami na straně ženy a muže (alkoholismus, nevěra, nezáměr o rodinu, neuvážený sňatek, zlé nakládání, sexuální neshody, zdravotní důvody a odsouzení za trestný čin). Rozdílnost povah, názorů a zájmů byla v roce 2012 příčinou rozvodů téměř třetiny mužů i žen a 16% připadalo na kategorii „ostatní“. V roce 1992 byla rozdílnost povah, názorů a zájmů příčinou rozvodu u téměř 43% mužů a žen, kategorie ostatní byla jako příčina rozvodu uvedena u 8% rozvedených mužů a 10% rozvedených žen.

Z konkrétně formulovaných příčin byla v roce 2012 na obou stranách manželské dvojice nejčastěji soudem identifikována jakožto příčina rozvratu manželská nevěra – na straně muže 981 případů, tj. 3,7%; na straně ženy to bylo u 762 případů, tj. u 2,9% žen. Druhým nejčastějším důvodem byl alkoholismus muže (1,9%) či nezáměr o rodinu ze strany ženy (1,1%). Na straně muže soud nezjistil zavinění u necelých 2,2 %, na straně ženy v necelých 4,7 % případů. Oproti tomu v roce 1992 soud nezjistil zavinění u 21,1 % rozváděných žen a pouze u 6,3 % rozváděných mužů. Mezi konkrétními příčinami rozvratu manželství byla tehdy nejčastěji nevěra, a to u mužů (4224, tj. 14,8% z celkového počtu rozvodů) i u žen (3830, tj. 13,4%).⁶⁷

3.2 Vliv rozvodu na dítě

Rozvod se v naší společnosti stává již zcela běžnou záležitostí. Pokud se manželé přece jen rozhodnou pro rozvod, mají před sebou velmi mnoho nelehkých rozhodnutí. Ta nejdůležitější a nejzásadnější rozhodnutí se pochopitelně týkají jejich dětí. Tato rozhodnutí jsou

⁶⁶ EVERETT, Craig A a Sandra Volgy EVERETT. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. 1. vyd. Praha: Talpress, 2000, 212 s., str. 20

⁶⁷ ČSÚ: Rozvodovost. <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost> [on line] 19.8.2013

většinou nejbolestivější a na povrch se dostává celá řada důležitých otázek. Kde by děti měly žít? Kdo za děti ponese odpovědnost? Komu budou děti svěřeny do péče? ⁶⁸

Je nutno si uvědomit, že s rozvodem manželství ještě nezaniká rodina. Všichni stále ještě patří k sobě, děti a rodiče. Děti potřebují zachovat fungující a smysluplný vztah s oběma rodiči. ⁶⁹ Pocity dětí se mohou od pocitů rodičů velmi lišit. Pro rodiče rozvod znamená konec manželství, ale děti však mohou mít pocit, že se jim rozpadá celá rodina. ⁷⁰

Většina dětí si pochopitelně přeje, aby se rodiče nerozváděli a zůstali i nadále spolu. Rozvod se odehrává přímo před očima dítěte a ony mají pocit, že s tím nemohou nic dělat. A ve skutečnosti tomu tak opravdu i je. Je možné se setkat s tím, že děti se snaží svým rodičům co nejvíce pomáhat a být nejhodnější. Jiné děti se mohou pokoušet dát své rodiče opět dohromady. Některé děti mohou přemýšlet a naivně se domnívat o tom, že pokud například onemocní či se zraní, jejich rodiče to opět sblíží. ⁷¹

Domnívám se, že pro děti je méně vhodné a mnohem škodlivější, když vyrůstají v domově plném nepohody, hněvu, rozličných konfliktů, napětí a hádek, špatného zacházení a nedostatku lásky. Navíc v takovém prostředí děti jen stěží získají do budoucna vhodný vzor zdravého, spokojeného a láskyplného vztahu. Pokud se však rodiče rozvedou, tak je zde mnohem větší předpoklad toho, že později, až se všichni adaptují na nové podmínky, budou mít mnohem vyrovnanější, šťastnější a lepší rodiče. ⁷²

Barbara Colorosová ve své knize *Krizové situace v rodině* uvádí, že žádné dva rozvody nejsou stejné. Jaký dopad bude mít rozvod na děti, velmi závisí nejen na zdravém rozumu, psychické vyspělosti a zdravém rozumu rodičů, ale také na věku, citové a psychické vyspělosti a pohlaví dětí. ⁷³

Domácí napětí a konflikty mezi rodiči jinak vnímá dítě například tříleté a jinak dítě třínáctileté. Malé dítě není tolik vybaveno porozuměním řeči nebo rozumovým chápáním. Lépe však vnímá gesta, pohyby, tón či zabarvení hlasu jednotlivých lidí, jak se ho jeho

⁶⁸ WARSHAK, Richard Ades. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996, 237 s., str. 15

⁶⁹ COLOROSOVÁ, Barbara. *Krizové situace v rodině: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2008. str. 99

⁷⁰ COLOROSOVÁ, Barbara. *Krizové situace v rodině: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2008. str. 100

⁷¹ COLOROSOVÁ, Barbara. *Krizové situace v rodině: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2008. str. 101

⁷² EVERETT, Craig A a Sandra Volgy EVERETT. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. 1. vyd. Praha: Talpress, 2000, 212 s., str. 27

⁷³ COLOROSOVÁ, Barbara. *Krizové situace v rodině: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2008. str. 95

blízcí dotýkají, jak se na sebe usmívají či mračí, jak hovoří jeden k druhému. Pro dítě jsou to signály, které mohou přispívat k jeho životní jistotě nebo naopak tuto životní jistotu oslabovat.⁷⁴

Období časného dětství je velmi důležité pro formování základních postojů dítěte jednak k sobě samému a jednak k okolnímu světu. Je většinou dobou, kdy se jeho rodiče velmi a vroucně milují, dítě vřele a s láskou přijímají a převážně mu dávají všechno pozitivní, co dítě pro život potřebuje. V toto období ještě nevěra a žárlivost, které zpravidla bývají z častých důvodů rozporu či rozvodu, do jejich soužití rodiny nikterak destruktivně nezasahují. Jestliže však později do života rodiny následně vstoupí, dotýkají se osobnosti dítěte již na vyšším vývojovém stupni, tj. osobnosti mající své pozitivní základy za sebou a svou životní perspektivu před sebou. Projevuje se jako určité trauma, otrěs, psychický úraz. Jedná se o negativní zásah do jeho životní jistoty a do jeho identity.⁷⁵

Dítě v předškolní věku přijímá domácí řád, rodinné zvyklosti a atmosféru rodinného soužití. Jde o období nejživější fantazie.⁷⁶

Dalším výrazným a velmi důležitým obdobím je tzv. střední školní věk. Jde o období, které u chlapců začíná kolem devíti let, u dívek kolem osmi let a končí zhruba kolem třinácti let. Toto období je velmi důležité, jelikož je charakteristické tím, že se objevuje instinktivní rodičovské chování vůči malému dítěti a dochází k identifikaci s životní rolí dle pohlaví. To znamená, že chlapci definitivně přijímají mužskou roli a dívky roli ženskou.

Na základě dosavadních psychologických výzkumů je prokázáno, že na děti v tomto věku nejhůře působí nesoulad, krize v rodině a případný rozvod rodičů. Velmi špatně přijímají např. jakéhokoliv nového příchozího do rodiny.

Období puberty a adolescence je charakteristické tím, že dítě již není pouhým zaujatým pozorovatelem, ale vnímajícím subjektem, který veškeré dění kolem sebe velmi dobře vnímá, zaznamenává a trápí se jím. V tomto období již má své morální postoje a hlediska dle kterých chování svých blízkých hodnotí, posuzuje, ale také i odsuzuje.⁷⁷

⁷⁴ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002, 128 s., str. 32

⁷⁵ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002, 128 s., str. 31

⁷⁶ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002, 128 s., str. 32

⁷⁷ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002, 128 s., str. 34

Stresové situace působící na dítě v průběhu rozvratu a rozvodu mohou vést k poruchám osobnosti dítěte, ke vzniku psychopatologických jevů a k antisociálnímu chování. Ukazuje se, že mezi dospívajícími, kteří se projevují takovýmto chováním, jsou z větší části zastoupeny právě osoby, které mají za sebou dlouhodobý a těžký rozvrat rodiny.⁷⁸

Následkem manželského rozvratu či rozvodu může být změněná školní výkonnost dítěte ve škole projevující se zhoršením prospěchu, i když dítě dříve dobře prospívalo. Je to dáno trvalým stresem, napětím a úzkostí. Dochází ke zhoršení koncentrace. Za svůj špatný prospěch bývá dítě trestáno. Rodiče se navzájem obviňují a zhoršený školní prospěch připisují jako důsledek nesprávné výchovy jednoho či druhého. U dítěte může docházet ke ztrátě zájmu o školu, jelikož se mu stává zdrojem utrpení. V tomto směru jsou výrazné rozdíly mezi chlapci a děvčaty.⁷⁹

Oslavy narozenin a svátků, časový rozvrh dní u otce či matky, vzpomínky a fotografie jsou pro dítě velmi smutnými připomínkami minulosti. Pokud se však rodiče navzájem domluví na slušném plánu péče o své dítě, pokusí se řešit neshody bez touhy po pomstě a nepřátelství, umožní svým dětem své pocity a názory vyjádřit upřímně a otevřeně, děti si uvědomí, že rodiče stále o ně stojí, milují je a jde jim o jejich dobro. Znovu budou schopny svou energii věnovat běžným problémům svého dětství a dospívání. Vráti se jim chuť do života.⁸⁰

Děti v tomto období procházejí jistým procesem odlučování se od toho, na co byly zvyklé. V této nelehké situaci se mnohem hůře orientují než dospělí. Nedochozí sice k citovému odpoutávání se od svých rodičů, ale musí se vyrovnat s výraznými změnami, které probíhají v rodinné struktuře.⁸¹ Je nutno respektovat pocity dětí, i když je mohou vyjadřovat nevhodným způsobem. Pokud se však jejich pocity budou zlehčovat nebo popírat, mohou si je uložit ve svém nitru. Mohou se naučit skrývat nebo odsouvat svoji bolest, lí-

⁷⁸ COLOROSOVÁ, Barbara. *Krizové situace v rodině: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2008, str. 101

⁷⁹ COLOROSOVÁ, Barbara. *Krizové situace v rodině: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2008, 239 s., str. 101

⁸⁰ COLOROSOVÁ, Barbara. *Krizové situace v rodině: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2008, 239 s., str. 102

⁸¹ EVERETT, Craig A a Sandra Volgy EVERETT. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. 1. vyd. Praha: Talpress, 2000, 212 s., str. 30

tost, strach a zlost, jelikož tyto emoce mohou velmi narušit budoucí vzájemný vztah mezi dítětem a rodičem.⁸²

Je nutno zmínit, že po rozvodu děti bývají většinou přiděleny matce, což z velké části znamená, že si rodina pohorší ekonomicky. Může to vést ke společenskému sestupu a zhoršuje se šance uplatnění dětí v budoucnu, včetně jejich vyššího vzdělání. Dalším důsledkem, který přináší rozvod, může být změna bydliště, případně změna školy a kamarádů.

Dalším problémem, s kterým se dítě většinou setkává po rozvodu svých rodičů, je adaptace na nového partnera rodiče. Dítě může být ohroženo stresem vyvolaným příchodem nového partnera matky či partnerky otce. Někdy může být nuceno se s nimi důvěrněji seznamovat, vyžadují se po něm projevy lásky a mazlení. Dítě může být zmatené, hledá odpověď, kdo je dobrý či špatný, kdo je spravedlivý či nespravedlivý, kdo ho má skutečně rád. Tato situace může mít za následek nedostatek sebevědomí, který se může projevovat nedůvěrou k lidem.⁸³

Myslím si, že rodiče by měli mít na paměti, že v průběhu procesu rozchodu a rozvodu je nutno dát dětem čas, lásku a optimismus. To, co je nejlepší pro rodiče, může být v rozporu s tím, co je nejlepší pro děti.

3.3 Dopady rozvodu

Každý z nás se může rozhodnout, zda si zvolí život bez závazků, či se závazky. Jak již jsem uvedla, tak rozhodneme-li se však pro manželství, pak bychom fakticky měli žít v souladu s ustanovením § 655 nového občanského zákoníku, který definuje manželství jako „*trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.*“⁸⁴ Nicméně například v roce 2012 bylo v České republice rozvedeno 26 402 manželství.⁸⁵ Těchto 26 402 žen a 26 402 mužů měla původně stejná práva a stejné povinnosti. Přestože

⁸² COLOROSOVÁ, Barbara. *Krizové situace v rodině: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2008., 239s., str. 103

⁸³ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002, 128 s., str. 46

⁸⁴ Ustanovení § 655 č. 89/2012 Sb., NOZ

⁸⁵ ČSÚ: Rozvodovost. <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost> [on-line] 19.8.2013

už ze zákona byli „povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí,“⁸⁶ zvolili si rozvod.

K dispozici ovšem máme pouze tyto statistické údaje a nevíme, jaké jsou faktické dopady rozvodu na životy partnerů. V roce 2010 uskutečnila Marta Vohlídalová⁸⁷ sociologický výzkum na téma *Muži, ženy a dopady rozpadů partnerských vztahů*. Mimo jiné uvádí, že „v procesu rozvodu a rozpadu partnerského vztahu a jeho vnímání a prožívání existují výrazné genderové diference. Asi nejzřetelnějším rozdílem je skutečnost, že ženy podávají žádost o rozvod častěji než muži (v současnosti podává žena žádost o rozvod ve více než 2/3 případů). Také samotné prožívání rozchodu a percepce příčin rozpadu partnerského vztahu jsou kromě jiných charakteristik silně ovlivněny právě pohlavím. Je to pochopitelné, neboť rozvod má odlišné dopady na muže a ženy.“⁸⁸

Rozvod může mít dopad na všechny stránky života člověka, tudíž je považován za psychickou, emocionální a ekonomickou katastrofu. Rozvod je pochopitelně horší pro toho, který se sám rozvádět nechce, ale je postaven před hotovou věc.

Rozvod totiž neobnáší pouze řadu právních záležitostí, ale jedná se především o emocionální napětí a stres. Dokonce i psychologové mnohdy ve svých statistikách uvádějí, že co se týká psychické náročnosti, je rozvod řazen na druhé místo ihned za úmrtím blízkého člověka. Psychický dopad je tím intenzivnější, čím déle manželé spolu žijí. Na tomto faktu není nic zvláštního, uvážíme-li, že v manželství si člověk zvykne na určitý styl života a na blízkost druhé osoby. Skutečnost, že manželství končí, většinou nabourává jeho základní pocit životní jistoty.

Jedním z důvodů, proč jde o tak silnou stresovou situaci, je citová nejednoznačnost, která partnera provází. Pro mnoho rozvedených je velmi obtížné či zcela nemožné, prožívat pouze smutek, hněv, nenávisť či úlevu.

⁸⁶ Ustanovení § 655 č. 89/2012 Sb., NOZ

⁸⁷ VOHLÍDALOVÁ, Marta. Rozvod z té lepší stránky.

http://www.genderonline.cz/uploads/7d2c09c32bea26a7d76b62c3c1b5f3e6551caec3_rozvod-z-te-lepsi-stranky.pdf [on-line] 1.2007

PhDr. Marta Vohlídalová se v současné době podílí na činnosti Národního kontaktního centra Ženy a věda působícího při oddělení Gender a sociologie SOÚ AV ČR na projektu „Proměny forem a uspořádání partnerského a rodinného života z hlediska konceptu životních drah“.

⁸⁸ VOHLÍDALOVÁ, Marta. Muži, ženy a dopady rozpadu partnerských vztahů, <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=483&lst=108> [on-line] 11.2011

Doris Wolfová v knize *Když partner odchází* uvádí, že člověk se nikdy necítí ve svém životě tak sám a bezmocný jako ve chvíli rozchodu či rozvodu. Může mít pocit jako by se mu zřítíl svět, jako by mu vyhasly všechny své vnitřní síly, vůle, energie a chuť k životu. S rozchodem přicházejí pochopitelně i různé ztráty a omezení. Těchto ztrát je opravdu velmi mnoho. Jde o ztráty jako ztráta partnera se všemi jeho dobrými i špatnými stránkami, ztráta společně vytvořených zvyků a rituálů, ztráta větší části společných přátel, ztráta svých společných plánů do budoucnosti, ztráta vztahu a jistot s ním spojených, ztráta role manželky, manžela, partnera, ztráta členství v páru, ztráta finančního zajištění a určitého životního standardu, eventuálně ztráta dětí či ztráta bytu nebo domu.⁸⁹

Čím déle manželství trvalo, tím více vazeb vzniklo a tím mnohem větší stres přináší jeho rozpad. Je známo, že rozvodem partner ztrácí roli manžela (manželky). Tímto způsobem se nemění pouze vztah k bývalému partnerovi, ale i k mnoha dalším lidem, především k vlastním potomkům, k příbuzným bývalého manžela (manželky), ke společným přátelům. Rozvodem se mění i vztah celé společnosti, v níž partner zaujímá jiné postavení než tomu bylo dříve.⁹⁰

Rozvodem pochopitelně zaniká širší rodinná struktura, která již nikdy nebude existovat a bude po určité době nahrazena novými vazbami. Tyto vazby mohou být mnohem pevnější, zdravější a šťastnější. Je známo, že aby se mohly vytvořit vazby nové, musí se ty staré dovést a přestat existovat.⁹¹

Závislost na bývalém partnerovi však neskončí samotným právním aktem rozvodu. Silný emoční vztah může stále přetrvávat, i když po rozvodu bývá převážně ambivalentní či negativní. U partnera může přetrvávat neobjektivní emočního hodnocení a neschopnost rozumového nadhledu, který je možno chápat jako určitý signál míry zklamání či nevyrovnanosti s rozchodem. Postoj k rozpadu manželství se pochopitelně může velmi lišit v závislosti na tom, zda jde o iniciátora rozvodu či člověka opuštěného, který sám sebe považuje za oběť.⁹²

⁸⁹ WOLF, Doris. *Když partner odchází: praktické rady k překonání osamělosti z rozchodu a rozvodu*. 1. vyd. Praha: Ikar, 1994, 144 s., str. 44

⁹⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007, 461 s., str. 160

⁹¹ EVERETT, Craig A a Sandra Volgy EVERETT. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. 1. vyd. Praha: Talpress, 2000, 212 s., str. 29

⁹² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007, 461 s., str. 160

Po rozvodu většina manželů očekává, že nastane uklidnění, obnovení psychické rovnováhy a zlepšení duševního zdraví celé rodiny. Rozvodová praxe však většinou ukazuje, že ve většině manželství tomu tak s velkou pravděpodobností není. Stále pokračuje nepříznivá a mnohdy velmi ničující atmosféra plná stresu a napětí projevující se v opakovaných soudních sporech o společný majetek, o určení styku s dítětem, o výživné apod. Většina partnerů má tedy po rozvodu před sebou dlouhou cestu, která je plná pocitů úzkosti, lítosti, žalu a bezmocnosti. Mohou je přepadat nikdy předtím nepoznané a nepříjemné pocity opuštěnosti, vyloučení ze společnosti a osamění.⁹³ Někteří lidé velmi brzy navazují vztah nový, aby se tak zbavili pocitů bolesti a opuštěnosti. Mnozí se snaží od svých trápení a porozvodových problémů utíkat do nejrůznějších společenských aktivit, více pracují či se uchylují k alkoholu nebo k drogám.⁹⁴

Aby dopady rozvodu byly co nejmenší je třeba, aby se partneři v průběhu rozvodu vyrovnali se třemi hlavními úkoly, což je citové odpoutání od bývalého partnera, rozvíjení nových sociálních vazeb a stanovení nových rodičovských rolí.

Citové odpoutání je velmi bolestivým procesem. Z psychologického hlediska v něm dochází k tzv. ambivalenci, což znamená, že vůči stejné osobě jsou pociťovány zároveň pozitivní i negativní postoje. Jednou mohou být pociťovány pocity kladné, jindy pro změnu záporné. Jde o zcela běžný jev. Někteří partneři zůstávají pět až deset let po rozvodu stále citově závislí na bývalém partnerovi. Mnozí již během této doby uzavřely nový sňatek, emočně jsou však stále vázáni k manželovi z předešlého vztahu, což se může nepříznivě odrážet v novém partnerském vztahu. Pocity hněvu a zášti totiž mohou mít stejnou emocionální vazbu jako láska a starostlivost. Mnohem hůře se od bývalého vztahu odpoutávají především ti, kteří byli na partnerovi více závislí a měli určitý sklon k žárlivosti.⁹⁵

Druhým a velmi důležitým úkolem, jak se lépe vyrovnat s rozvodem, je rozvíjení nových sociálních vazeb. V tomto nelehkém období je velmi doporučováno obnovit podpůrné vztahy s původní rodinou, kde partner vyrůstal. Velmi důležité je navazování sociálních kontaktů, které usnadňují vyrovnat se s novými podmínkami. Většina nových vztahů vnik-

⁹³ WOLF, Doris. *Když partner odchází: praktické rady k překonání osamělosti z rozchodu a rozvodu*. 1. vyd. Praha: Ikar, 1994, 144 s., str. 44

⁹⁴ EVERETT, Craig A a Sandra Volgy EVERETT. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. 1. vyd.. Praha: Talpress, 2000, 212 s., str. 28

⁹⁵ EVERETT, Craig A a Sandra Volgy EVERETT. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. 1. vyd.. Praha: Talpress, 2000, 212 s., str. 30

lých během rozvodu či bezprostředně po něm, jsou tzv. překlenovací. Tento vztah může pomoci k získání ztraceného sebevědomí a sebedůvěry a zprostředkuje pohled na sebe samého jako na znovu svobodného člověka. Ukazuje se, že je velmi mylné přeměnit tento překlenovací vztah na vztah trvalý. Rozvádějící či rozvedený partner není zvyklý být sám, takže má silnou potřebu naplnit emocionální prázdnotu láskou k druhému člověku. Většinou tyto vztahy nemají příliš silné základy, jelikož vznikly ze strachu ze samoty.

Dalším důležitým nelehkým úkolem je stanovení nových rodičovských rolí. Je nutno s bývalým partnerem přetvořit vzájemný vztah a definovat jej jako spolurodičovský. Hlavním cílem je vybudovat nový rodinný systém. Nejdříve vzniknou dvě úplně samostatné rodiny, každá s jiným rodičem. Později si pravděpodobně oba rodiče najdou nové partnery, mohou s nimi uzavřít nový sňatek, čím se vytváří nový rodinný systém. Ten je označován jako smíšená či nevlastní rodina. Původní rodinná struktura se se tak mění v jiné rodinné seskupení, které má nová pravidla, očekávání, vlastní historii a odlišné postavení rodičů.⁹⁶

Jak již jsem zmínila, tak dalším problémem, který velmi často na bývalé manžele po rozvodu čeká, je ztráta společných přátel, jelikož se mění vztah k nim samotným a k akcím, které po léta manželé společně absolvovali (výlety, dovolené, oslava narozenin či Silvestra, pravidelné schůzky v oblíbené hospůdce...)

Rozchod manželského páru z okruhu společných přátel obvykle ovlivní určitým způsobem i skupinu samotnou. A často ji polarizuje: i když většinou všechny mrzí, že se mění stávající stav mezi partnery, muži bývají mnohem více schopni přijmout novou situaci jako realitu, ženy mají tendenci více hodnotit, soudit a odsuzovat. Muži v roli kamarádů nemají větší problém scházet se s každým z bývalých manželů dál, ženy častěji vystupují jako obhájkyně a ochránkyně toho, který byl opuštěn, obzvláště je-li tou osobou také na.⁹⁷Někdy dochází k situacím, že rozvedený partner ve snaze zabránit mnohdy nepříjemnému a nechtěnému předávání informací jednomu o druhém od společných přátel, raději tyto vztahy ukončí či se jim snaží vyhýbat.

⁹⁶ EVERETT, Craig A a Sandra Volgy EVERETT. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. 1. vyd. Praha: Talpress, 2000, 212 s., str. 32-34

⁹⁷ KRAMULOVÁ, Daniela. Rozvod: Jak se podělíme o přátele.
<http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=28896> [on-line] 4.11.2009

Porozvodová péče o děti

Jedním z důsledků rozvodu je i to, že jeden z partnerů většinou ztrácí každodenní kontakt se svými dětmi, rodinu a subjektivní pocit domova. Většinou tímto partnerem je manžel.

Velmi často se totiž stává, že v období rozchodu či rozvodu většina partnerů věnuje mnohem méně času a energie při rozhodování, kdo v budoucnu bude pečovat o jejich děti, než při rozhodování, komu bude patřit například který nábytek či ostatní vybavení domácnosti. Když však dojde na rozhodnutí, kdo bude pečovat o potomky, většina manželských dvojic automaticky následuje kulturně-společenskou zvyklost, díky níž jsou zbavování potřeby řídit se svým vlastním úsudkem. Tento zaběhlý postup automaticky diktuje pro děti stejné porozvodové uspořádání, což znamená, že děti mají žít s matkami a být v jejich péči.⁹⁸ Tento postup je založen na dvou příbuzných úsudcích, které se týkají toho, že ženy jsou od přírody mnohem lepšími rodiči a matky jsou pro potomky mnohem důležitější než otcové.⁹⁹

Otcové vzhledem ke zmíněným zažitým stereotypům mnohdy ani neuvažují o možnosti jiného uspořádání, přestože subjektivně trpí omezením kontaktů se svým potomkem. Mnoho otců nežádá o výhradní nebo střídavou výchovu svých dětí i z toho důvodu, že nejsou informováni, že taková možnost vůbec existuje, nebo zkrátka nevěří, že mají nějakou šanci uspět.¹⁰⁰

V poslední době se ukazuje, že mnoho matek s výhradní péčí o své potomky, by velmi rády zkusily alternativní porozvodové uspořádání, které by zahrnovalo více péče ze strany otce. Vyskytují se zde dvě překážky. Jednou z překážek je to, že každá žena nemající děti ve své výhradní péči, je v naší společnosti stále ještě stigmatizována. Je možno se setkat s názory, že tato žena nemá své děti „dosti“ ráda. Další překážkou může být i to, že většina matek nechtějí povolit dětem více kontaktu s otcem. Mají obavy z toho, jak více kontaktu s otcem může jejich děti ovlivnit.¹⁰¹

⁹⁸ WARSHAK, Richard Ades a Zdeněk DYTRYCH. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996, 237 s., str. 15

⁹⁹ WARSHAK, Richard Ades a Zdeněk DYTRYCH. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996, 237 s., str. 15

¹⁰⁰ DUDOVÁ, Radka. *Co znamená rozvod pro ženy a co pro muže*.

<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=233&lst=121> [on-line]

¹⁰¹ WARSHAK, Richard Ades a Zdeněk DYTRYCH. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996, 237 s., str. 19

V současné době žije mnoho miliónů rozvedených žen bez svých dětí. Některé možnost svěřením dětí do vlastní péče prohrály v soudních řízeních, jiné se této možnosti dobrovolně vzdaly. Je možno se setkat s názorem, že tyto matky jsou považovány za společenské vydědence trpícími nepříjemným přívalem nesouladem a obviněním ze strany svých příbuzných, přátel i cizích lidí.¹⁰²

Na druhé straně jsou zde matky, kterým děti byly svěřeny do jejich péče, ale ony se snaží učinit cokoli, aby zabránily kontaktu dítěte s bývalým partnerem. Jedním z častých motivů je potrestat bývalého partnera odepřením kontaktu s jeho potomky. V určitých případech je zde obava matky o bezpečnost dítěte a to například pokud je tu velká pravděpodobnost, že by otec dítě unesl či týral.¹⁰³

Ekonomický dopad rozvodu

Rozvod rapidně zasahuje do oblasti materiální. Pro ženy obecně má rozvod větší ekonomické dopady než pro muže. Je známo, že péče o děti a o domácnost spočívá v naší společnosti na ženě, která mnohdy rozděluje čas mezi povinnosti rodinného a profesního života. Podřizuje svůj čas svým dětem a manželovi před další pracovní kariérou. Během let trvání manželství mají ženy sice přístup k příjmu a prestiži svého partnera, ale během rozchodu tento přístup ztrácejí a nikdy již nezískávají zpět to, co do manželství investovaly (čas a energii strávené péčí o rodinu). Po rozvodu manželství dochází nejčastěji k přechodu z modelu se dvěma příjmy, kde žena vydělávala méně než její partner, na model rodiny, kde žena sama živí rodinu. V důsledku toho se rozvedené matky se závislými dětmi často stávají skupinou velmi ohroženou chudobou a nízkou životní úrovní. Uvádí se, že zhruba polovina neúplných rodin v čele s rozvedenou matkou se pohybuje pod hranicí 1,5 násobku životního minima. Výsledkem je tzv. feminizace chudoby, což znamená, že stále větší podíl obyvatel žijících pod hranicí chudoby tvoří ženy a děti.

Myslím si, že příčiny neutěšené ekonomické situace rozvedených žen s dětmi jsou různé. Především je to již zmiňovaná ztráta jednoho příjmu z rodinného rozpočtu, dále to může být neplacení výživného na dítě (natož na manželku!) ze strany otce, a nebo tato částka není dostatečná k pokrytí nákladů na potřeby dítěte. Rozvedená matka s dětmi, zejména

¹⁰² WARSHAK, Richard Ades. *Revoluce v porozvodové péči o děti: praktické rady k překonání osamělosti z rozchodu a rozvodu*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996, 237 s., str. 19

¹⁰³ WARSHAK, Richard Ades. *Revoluce v porozvodové péči o děti: praktické rady k překonání osamělosti z rozchodu a rozvodu*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996, 237 s., str. 19

s malými ve vlastní péči, se mnohdy špatně uplatňuje na trhu práce. Pokud přece jen do práce nastoupí, musí vyřešit „hlídání dětí“, které znamená další mnohdy ne zrovna zanedbatelné finanční výdaje.¹⁰⁴

Muži si většinou ponechávají své pracovní postavení, které získali v průběhu manželství. Mnohdy se ztrátou rodiny získávají větší časový prostor, který bez problému mohou investovat do své práce. Přes povinnost platit výživné na závislé potomky disponují po rozvodu větší částí svých příjmů pro své osobní potřeby a aktivity, než tomu bylo před rozvodem.

Jak již jsem zmínila, tak velmi často dochází k tomu, že mnoho rozvedených mužů odmítá nebo pouze zpochybňuje platit pravidelně výživné na své potomky a to zejména v případě, pokud rozvod iniciovala manželka. Uvádí se, že nechut' platit výživné vychází zejména z pocitu ztráty kontroly nad vlastními příjmy. Zatímco před rozvodem byly investice vložené do výchovy či vzdělání dětí rodinnými - společnými investicemi, po rozvodu má muž pocit, že přenechává kontrolu nad svými příjmy bývalé manželce. Mnoho bývalých manželů by proto upřednostňovalo jinou, mnohem hmatatelnější a kontrolovanější formu materiální podpory svých potomků.¹⁰⁵

¹⁰⁴ ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Jak řeší rodinné krize moderní žena*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006, 148 s., str. 134

¹⁰⁵ DUDOVÁ, Radka. Co znamená rozvod pro ženy a co pro muže.
<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=233&lst=121> [on-line]

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 KAZUISTIKA

Kazuistika č. 1: paní Romana

Paní Romana, 42 let, zdravá, 20 let byla vdaná, nyní je 2 roky rozvedená. Pracuje jako zubní laborantka. Z manželství má devatenáctiletou dceru Danu a dvanáctiletého syna Da-libora.

Rodinná anamnéza:

Narodila se v úplné rodině. Matka pracovala jako dělnice v místním strojírenském podniku, otec pracoval jako elektrikář. Oba rodiče jsou v současnosti již ve starobním důchodu. Vyrůstala v rodinném domku v malé obci. Paní Romana má o deset let mladší sestru a měla o 5 let mladšího bratra, který před šesti lety tragicky zahynul. Rodiče měli vždy spolu hezký vztah, nikdy nezažila mezi nimi nějakou hádku.

Ze životopisu:

„Domnívala jsem se, že jsme s manželem krásně sehraní, navzájem známe své potřeby a přání. Naprosto jsem mu důvěřovala, nikdy jsem ho z ničeho nepodezírala, nikdy jsem na něho nežárlila. Pak se mě v jedno období více lidí začalo ptát, zda-li máme s Milanem v manželství nějaké problémy. Těm dotazům jsem opravdu vůbec nerozuměla. Vždyť spousta lidí nám náš vztah i manželství mohla závidět. Pak jsem si začala všímat, že manžel dělal věci, které nikdy dříve nedělal. Začal chodit do posilovny, sám si nakupoval nové oblečení, neustále kontroloval mobilní telefon, který měl stále u sebe. Pak mi jedna naše společná kamarádka prozradila, že Milan má u nich v práci už půl roku „nějakou přítelkyni“. Zeptala jsem se ho na to a on se hned přiznal. Vůbec neměl snahu zapírat. Velmi mě to ranilo a nechápala jsem, proč to udělal. Co mu doma chybělo? Druhý den jsem mu sbalila kufr a řekla jsem mu, ať se odstěhuje a ujasní si, co vlastně chce. Asi jsem to takhle unáhleně řešit neměla, on už se nikdy nevrátil.“

Sociální anamnéza:

Paní Romana s manželem uzavřeli sňatek po čtyřleté známosti. Ještě před svatbou se nastěhovali k manželovým rodičům, kteří bydleli ve velkém domě. Rok a půl po svatbě se jim narodila dcera Dana. Svépomocně si postavili dům a pět let po svatbě se do něho nastěhovali.

Když se paní Romana dozvěděla o manželově nevěře, nerozuměla tomu. Paní Romana hodnotila své manželství jako klidné a harmonické. S manželem Milanem dosáhli vše, po čem toužili: narodily se jim zdravé a inteligentní děti, bydleli v domě dle svých představ,

o prázdninách jezdívali na společné zahraniční dovolené. Nikdy mezi nimi nedošlo ani k hádce. Paní Romana reagovala na manželovu nevěru tím, že ho vystěhovala z domu. Do půl roku podal pan Milan žádost o rozvod.

Situace po rozvodu (do 1 roku):

Paní Romana na svém domě lpěla a prodej domu pro ni nepřipadal v úvahu. S panem Milanem se tedy domluvila, že si dům ponechá a finančně se vyrovnají. Paní Romana si tedy vzala u banky půjčku.

Styk s dětmi nebyl soudem stanoven. Dcera v den soudu dosáhla plnoletosti a byl tedy pozastaven soud o její alimenty. Brzy po rozvodu se dcera odstěhovala ke své babičce (tchýni paní Romany). Jako důvod odchodu z domu dcera uváděla hlavně to, že chtěla pomoci svému otci, aby nemusel platit vysoké výživné na obě děti. Hlavním důvodem však byla dceřina touha po svobodě a samostatnosti. Odchod dcery ze společného domova paní Romanu trápil, jelikož dcera měla před sebou ještě dva roky studia na střední škole a ona neměla nad ní patřičnou kontrolu. Dcera Dana si s otcem dobře rozuměla, a jelikož již byla plnoletá, tak se svým otcem setkávala i několikrát týdně. Krátce po rozvodu pan Milan dodržoval styk se synem nepravidelně a neplánovaně. Později se pan Milan přestal stýkat se synem úplně a nejevil o něho ani minimální zájem.

Po rozvodu se její ekonomická situace výrazně zhoršila. Z jedné mzdy se jí velmi špatně platily veškeré nutné životní náklady včetně půjčky od banky. V této době jí pomohli rodiče. Proдали rekreační chatu a paní Romaně věnovali větší obnos peněz, kterým se částečně finančně vyrovnala s panem Milanem za jejich společný dům.

Paní Romana nevidí v rozvodu žádná pozitiva. I když jí byl pan Milan nevěrný, tak si rozvod nepřála. Dlouho po rozvodu prožívala pocity zrady, samoty, opuštěnosti, méněcennosti a zlosti na partnera. Zhoršilo se jí zdraví, byla jí diagnostikována hypertenze a lupénka. Negativně hodnotí hlavně to, že po rozvodu s manželem s ní přestali komunikovat jejich společní přátelé, urychlil se odchod dcery z domu a že manžel přestal projevovat zájem o syna.

Shrnutí:

BYTOVÁ SITUACE – beze změn, VZTAHY S DĚTMI – zhoršení, EKONOMICKÁ SITUACE – zhoršení, MOŽNOST ZÍSKAT LEPŠÍ ZAMĚSTNÁNÍ – beze změn, SPOLEČENSKÝ ŽIVOT, KONTAKT S PŘÁTELI – zhoršení, MOŽNOST DĚLAT SI, CO CHCI – beze změn, ZDRAVOTNÍ STAV – zhoršení

Prognóza a doporučení:

Tato kazuistika je příkladem toho, jak se žena, která byla podvedena a zrazena manželem, špatně psychicky vyrovnávala s jeho nevěrou a s následným rozpadem rodiny. U paní Romany došlo ke značnému zhoršení v oblasti finanční, vztahu s dcerou, kontaktu s přáteli a zdravotního stavu.

Intervence:

V návrhu intervence bych se u paní Romany zaměřila na zvládnutí její depresivně laděné nálady a redukci pocitů méněcennosti, úzkosti, zloby a zklamání. Je nutno hledat u paní Romany nové možnosti využití volného času, kde by měla možnost navazování kontaktů s novými lidmi. Pomocí nových kontaktů by byla schopna získat ztracený pocit vlastní ceny a ztracené sebevědomí. Doufám, že u paní Romany brzy nastane doba, kdy začne rozvod chápat jako menší zlo než nevydařené manželství a postupně si bude uvědomovat své právo „žít s tím, kdo o to stojí“. Také bych se zaměřila na úpravu vztahů s přáteli a s bývalým manželem s důrazem na urovnání vztahů k synovi, o kterého manžel nejeví ani minimální zájem.

Kazuistika č. 2: pan Jiří

Pan Jiří, 47 let, zdravý, byl 7 let ženatý, nyní je 17 let rozvedený. Je vyučen jako automechanik, ale práci v oboru nikdy nevykonával. Již 20 let pracuje jako skladník v nevelké prodejně s náhradními díly. Z manželství má dospělého syna Martina.

Rodinná anamnéza:

Narodil se v úplné rodině. Matka pracovala jako účetní, otec byl vedoucím výroby v místním dřevařském podniku. Bydlel spolu se svým o pět let starším bratrem v malém domku v klidné části města. Své dětství hodnotí jako šťastné a bezstarostné. Rodiče se dětem ve svém volnu věnovali, o víkendech spolu jezdili či chodili na výlety do přírody a prázdniny trávili na společných dovolených. Až do svých posledních dní měli rodiče spolu velmi hezký vztah. Společně dělávali veškeré aktivity. Chodili spolu na procházky, na nákupy či na návštěvy k přátelům. Otec před pěti lety náhle zemřel na srdeční příhodu. Matka se se smrtí otce ještě nevyrovnala. Stále u ní převládá pocit samoty a prázdnoty.

Ze životopisu:

„Ženil jsem se ve 23 letech po roční známosti. Znali jsme se vlastně velmi málo. Bývalá manželka tehdy pracovala v třísměnném provozu a já jsem se ve svém volnu věnoval ko-

níčku, což je rybaření. Setkávali jsme se tedy převážně jen o víkendech na různých akcích našich přátel. Důvodem svatby bylo těhotenství, které nebylo plánované. To, že se vezmeme, se pochopitelně předpokládalo. V té době jiná varianta z pohledu našich rodičů a okolí nepřípadala v úvahu. K občasným konfliktům začalo docházet již brzy po svatbě. Proč tomu tak bylo? Byl jsem a stále jsem flegmatické povahy. Mám rád klid a pohodu. Co není nutné, neřeším, zkrátka nějak to dopadne. V tomto jsme se s bývalou manželkou asi rozcházeli. Ona je energická, podnikavá, neustále by něco budovala, řešila a o něčem rozhodovala. A už brzy po svatbě mi bylo vyčítáno, že se rodině věnuji málo. Já ale tehdy měl pocit, že se věnuji rodině dostatečně, i když s odstupem času musím přiznat, že rybaření jsem dával přibližně tolik času jako před svatbou. Na rybách jsem hledal ten svůj požadovaný klid a ticho, který jsem velmi k životu potřeboval. Zhruba pět let po svatbě se to mezi námi zhoršilo už natolik, že hádky byly na denním pořádku. Již jsme se nedohadovali jen kvůli mému koníčku, ale mám pocit, že mé ženě už vadilo téměř vše.“

Sociální anamnéza:

Pan Jiří se velmi krátce po svatbě nastěhoval s manželkou do nového bytu, který dostal darem od svých rodičů. Za pár měsíců po svatbě se jim narodil syn. Po mateřské dovolené, která trvala 3 roky, nastoupila bývalá manželka do zaměstnání. Pracovala na dvě směny, takže se pan Jiří aktivně podílel na výchově dítěte a chodu domácnosti. Pět let po svatbě se začala projevovat vážnější krize. Asi po roce a půl hádek a nezdravé rodinné atmosféry se společně dohodli, že manželství ukončí.

Situace po rozvodu (do 1 roku):

Brzy po podání žádosti o rozvod se manželka i se synem odstěhovala ke svým rodičům a asi po půl roce se přestěhovala do pronajatého bytu. Pan Jiří zůstal bydlet v bytě, který dostal od svých rodičů ještě před svatbou. Po rozvodu se tedy bytová situace u pana Jiřího nezměnila a i po rozvodu bydlel jako doposud.

Soud svěřil syna do péče matky. Manželka i po rozvodu stále pracovala ve dvousměnném provozu, tak o syna pečovali společně dle aktuální situace. V době, kdy byla manželka v práci, pan Jiří doprovázel syna do školy i do zájmových kroužků, společně plánovali volný čas a syn u něho často zůstával i přes noc. S bývalou manželkou byl schopen se na všem dohodnout a se synem se vídal bez jakýchkoliv problémů kdykoliv to bylo možné.

Po rozvodu se jeho ekonomická situace téměř nezměnila a vše zůstalo stejné.

Pan Jiří svůj rozvod hodnotil pozitivně hlavně v tom, že mu přibylo volnosti. Opět se mohl na plno věnovat svým zájmům a trávit více času mezi kamarády.

Shrnutí:

BYTOVÁ SITUACE – beze změn, VZTAHY S DĚTMI – beze změn, EKONOMICKÁ SITUACE – beze změn, MOŽNOST ZÍSKAT LEPŠÍ ZAMĚSTNÁNÍ – beze změn, SPOLEČENSKÝ ŽIVOT, KONTAKT S PŘÁTELI – zlepšení, MOŽNOST DĚLAT SI, CO CHCI – zlepšení, ZDRAVOTNÍ STAV – beze změn

Prognóza a doporučení:

Tato kazuistika je příkladem, jak se manželé mohou rozvést na základě vzájemné dohody a i po rozvodu byli schopni spolu bezproblémově komunikovat a spolupracovat. Na výchově dítěte se podíleli společně. Téměř ve všech složkách života pana Jiřího nenastaly po rozvodu výraznější změny.

Intervence:

V návrhu intervence bych se zaměřila na získávání pocitu vlastní ceny a navazování nových kontaktů a prohloubení vztahu s dítětem. Je nutno hledat a prožívat jiné životní hodnoty jako předpoklad pro vytváření porozvodových perspektiv.

Kazuistika č. 3: paní Petra

Paní Petra, 37 let, zdravá, 7 let byla vdaná, nyní je 10 let rozvedená. Vystudovala obchodní akademii. Nyní pracuje jako prodavačka. Z manželství má devatenáctiletou dceru Terezu.

Rodinná anamnéza:

Vyrůstala v úplné rodině. Matka pracovala jako zdravotní sestra v nemocnici, otec pracoval jako automechanik. Bydleli v třípokojovém bytě na městském sídlišti. Má dva sourozence, o rok mladšího bratra a o sedm let starší sestru. S bratrem si vždy dobře rozuměla a vždy si byli hodně blízcí. Sestra od 15-ti let trpí obsedantně kompulzivní chorobou. Toto onemocnění značně ovlivnilo chod celé rodiny. Matka díky značným problémům se sestrou bojuje s depresemi a otec s alkoholismem. Paní Petra na své dětství vzpomíná jako na celkem hezké, vždy tu našla lásku a pocit bezpečí. Často však měla pocit, že se všichni točí hlavně kolem nemocné sestry. V současné době rodiče žijí stále spolu a starají se o nemocnou dceru.

Ze životopisu:

„Vdávala jsem se ve dvaceti letech, jelikož jsem otěhotněla. První roky našeho společného života byly moc hezké. Bývalý manžel byl hodný a pozorný. Vždy se o nás hezky staral. Problémy nastaly asi pět let po svatbě. V té době bývalý manžel změnil zaměstnání.

Pracovali jsme na opačné pracovní směny, takže jsme se téměř neviděli. Velkým problémem bylo hlavně to, že nám neustále chyběly finance. Bývalý manžel například tvrdil, že mu peníze někdo ukradl nebo že mu zaměstnavatel nevyplatil mzdu. Později jsem se dozvěděla, že chodíval hrávat automaty.“

Sociální anamnéza:

Paní Petra krátce po svatbě začala žít s manželem v bytě po své babičce. Za několik měsíců po svatbě se jim narodila dcera Tereška. Po tříleté mateřské dovolené začala pracovat ve směnném provozu jako prodavačka. V době, kdy paní Petra byla v zaměstnání, o dceru pečoval manžel. Pět let po svatbě změnil bývalý manžel zaměstnání a také začal pracovat na směny. Pracovní dobu si dokázali uspořádat tak, aby se v péči o dceru střídali. V té době se začaly projevovat první vážnější problémy. Přestože oba pracovali, tak jim neustále chyběly peníze. Nejdříve se to paní Petra snažila přehlížet a neřešit, ale pak se začali hlásit první věřitelé a konečně bývalý manžel přiznal gamblerství. Pomoc paní Petra hledala i v manželské poradně, kde jí doporučili, aby manžela více hlídala a kontrolovala. Ani to však nepomohlo a spíše to jejich rodinnou atmosféru ještě zhoršilo. Dostavily se další hádky. Dluhy však neustále rostly a tak přišli s řešením Petřiny rodiče. Slíbili, že všechny manželovy dluhy uhradí jen pod podmínkou, že se paní Petra nechá rozvést. Tehdy měla paní Petra pocit, že se vlastně jiné řešení než rozvod ani nenabízí. Bývalý manžel s rozvodem nesouhlasil, třebaže byt byl majetkem paní Petry, tak s vystěhováním nespěchal.

Situace po rozvodu (do 1 roku):

Teprve půl roku po rozvodu se bývalý manžel odstěhoval k nové partnerce. Celou dobu nepřispíval na domácnost a ani neplatil výživné na dceru. Po odstěhování bývalého manžela se paní Petře velmi ulevilo, jelikož se jí často ztrácela finanční hotovost či cenné předměty a bývalý manžel si velmi často domů vodil podnapilé kamarády.

Dcera Tereza byla svěřena do péče paní Petře. Soudem byl bývalému manželovi stanoven pravidelný styk s dcerou v rozsahu jednoho víkendu za 14 dní, což bývalý manžel nedodržoval. S bývalým manželem však nebyla schopna se na všem dohodnout. Často jí dělal naschvály a snažil se dceru popuzovat proti ní.

Finanční situaci bezprostředně po rozvodu paní Petra hodnotila jako velmi špatnou. Vzhledem k tomu, že s dcerou zůstala sama a bývalý manžel neplatil výživné na dceru včas, došlo k prudkému poklesu životní úrovně. Paní Petra nebyla schopna zabezpečovat základní chod a fungování rodiny. Situace pro ni byla natolik složitá, že byla nucena požá-

dat o pomoc stát a pobírala dávky státní sociální podpory. Tato ekonomická situace se stabilizovala a zlepšila dva roky po rozvodu, což bylo v době, kdy se k paní Petře nastěhoval nový partner. S tímto partnerem paní Petra žije až do současné doby.

Bývalý manžel se znovu oženil, má další tři děti, nikde nepracuje a v současné době je v rozvodovém řízení. Před dvěma lety za neplacení výživného pobýval ve vězení, což dce- ra Tereza špatně nesla.

Paní Petra svůj rozvod vidí pozitivně hlavně v tom, že měla možnost najít si nového partnera, který je schopen postarat se o rodinu, je samostatný, pracovitý, je jí oporou, což bývalý manžel nebyl.

Shrnutí:

BYTOVÁ SITUACE – beze změn, VZTAHY S DĚTMI - beze změn, EKONOMICKÁ SITUACE - zhoršení, MOŽNOST ZÍSKAT LEPŠÍ ZAMĚSTNÁNÍ - beze změn, SPOLEČENSKÝ ŽIVOT, KONTAKT S PŘÁTELI – beze změn, MOŽNOST DĚLAT SI, CO CHCI - beze změn, ZDRAVOTNÍ STAV – zhoršení

Prognóza a doporučení:

Tato kazuistika je příkladem, jak se rodina může dostat do těžkých finančních problémů, které následně sebou mohou přinést a zde i přinesly rozpad rodiny. Vzhledem k tomu, že po rozvodu bývalý manžel neplatil výživné na dceru včas, dostala se paní Petra do velkých finančních problémů. Situace pro ni byla natolik neúnosná, že byla nucena požádat o pomoc stát. Je nutno zaměřit se na to, aby bývalý manžel platil výživné na dceru včas.

Intervence:

V návrhu intervence bych se zaměřila na zajištění sociální a psychické stability. Kladla bych důraz na volnočasové aktivity paní Petry, kde by měla možnost navazovat nové kontakty a tím pádem znovu získat pocit vlastní ceny a ztracené sebevědomí. Také bych se zaměřila na úpravu vztahů bývalého manžela s dcerou.

Kazuistika č. 4: pan Martin

Pan Martin, 37 let, zdravý, byl 5 let ženatý, nyní je 5 let rozvedený. Vyučen jako elektrikář, pracuje v oboru. Z manželství má sedmiletou dceru Blanku.

Rodinná anamnéza:

Narodil se v úplné rodině. Matka pracovala jako dělnice v místním dřevařském podniku, otec byl elektrikářem. Bydlel spolu se svým o tři roky starším bratrem v rodinném domě v klidné části obce. S bratrem měl vždy hezký vztah a byli si blízcí. Rodiče vlastnili

spoustu polností, kde trávili veškerý svůj volný čas. Z tohoto důvodu rodina nikdy nejezdila na společné výlety a ani dovolené. Rodiče stále žijí spolu.

Ze životopisu:

„Asi po třech letech známosti se Hanka přistěhovala do domu mých rodičů, kteří měli velký dům a celé jedno patro bylo neobydlené. Hance v deseti letech tragicky zahynula maminka a tak se zdálo, že jí ji moje matka tak trochu nahradí. Ze začátku si ty dvě opravdu skvěle rozuměly a vše fungovalo. Dva roky po svatbě se nám narodila dcera Blanka a nastaly první problémy. Moje matka nás neustále navštěvovala a měla pocit, že Hanka nutně potřebuje její rady a pomoc. Hance se to nelíbilo, chtěla bydlet sama a začala na mne naléhat, abych sehnal jiné bydlení. Já se jí ani moc nedivil, ale tehdy se mi pracovně moc nedařilo, takže naše finanční situace nebyla zrovna ideální a nezvládli bychom ani pronájem bytu. Těch hádek kvůli mojí matce přibývalo a já to opravdu neměl chuť poslouchat a řešit.“

Sociální anamnéza:

Ještě před svatbou začal žít pan Martin s paní Hankou v domě svých rodičů. Po narození dcery začaly první problémy. Paní Hance se nelíbila nadměrná pozornost, péče či kontrola matky pana Martina. Paní Hanka chtěla tento problém vyřešit přestěhováním, což pan Martin odmítal a řešit nemínil. Asi čtyři roky po svatbě se paní Hanka přestěhovala ke své sestře. Za pár měsíců podala paní Hanka žádost o rozvod.

Situace po rozvodu (do 1 roku):

Pan Martin zůstal bydlet v domě svých rodičů. Dcera byla svěřena do péče paní Hanky. Dceru vídal a staral se o ni, kdykoliv to situace vyžadovala. Komunikace s bývalou manželkou zůstala na velmi dobré úrovni a nebyl problém se s ní domluvit na čemkoliv. Po rozvodu manželství se jeho ekonomická situace zlepšila. Pan Martin svůj rozvod hodnotil pozitivně hlavně v tom, že mu přibylo volnosti. Opět se mohl více věnovat svým zájmům a trávit více času mezi kamarády.

Shrnutí:

BYTOVÁ SITUACE – beze změn, VZTAHY S DĚTMI - beze změn, EKONOMICKÁ SITUACE - zlepšení, MOŽNOST ZÍSKAT LEPŠÍ ZAMĚSTNÁNÍ - beze změn, SPOLEČENSKÝ ŽIVOT, KONTAKT S PŘÁTELI - zlepšení, MOŽNOST DĚLAT SI, CO CHCI - zlepšení, ZDRAVOTNÍ STAV – beze změn

Prognóza a doporučení:

Tato kazuistika je opět příkladem, jak jsou manželé schopni po rozvodu spolu bezproblémově komunikovat a kooperovat. Na výchově dítěte se podíleli společně. Téměř ve všech složkách života pana Martina nenastaly po rozvodu výraznější změny.

Intervence:

V návrhu intervence bych se zaměřila na získávání nových kontaktů a prohloubení vztahu s dítětem. Je nutno hledat a prožívat jiné životní hodnoty jako předpoklad pro vytváření porozvodových perspektiv.

Kazuistika č. 5: paní Jaroslava

Paní Jaroslava, 38 let, zdravá, 15 let byla vdaná, nyní je 2 roky rozvedená. Pracuje jako zdravotní sestra v nemocnici. Z manželství má 3 děti – čtrnáctiletého Petra, dvanáctiletou Zuzku a šestiletou Elišku.

Rodinná anamnéza:

Narodila se v úplné rodině. Matka pracovala jako prodavačka, otec byl kuchařem. Vyrůstala v malém domku v klidné části menší obce. Má o dva roky starší sestru. Svě dětství hodnotí jako klidné. Rodiče se dětem maximálně věnovali, jezdili na společné výlety a dovolené. S rodiči i sestrou má stále hezký vztah.

Ze životopisu:

„S bývalým manželem Petrem jsme se potkali v naší taneční skupině, když mi bylo devatenáct. Asi po třech měsících jsme spolu začali chodit. V té době, kdy jsem se s Petrem poznala, jsem chodila asi rok s klukem, který mně občas uměl dát facku. Vždy se hned omlouval, že už to víckrát neudělá a já jsem mu vždy uvěřila a odpustila. Neznala jsem totiž z okolí či nejbližší rodiny vztah, kde by se muž k ženě choval nějak zvlášť hezky. Nepředpokládala jsem, že nějaký muž by mohl být jiný. Proto jsem jeho chování brala jako běžné. Ten kluk se nakonec se mnou rozešel kvůli jiné dívce. Já to těžce nesla a objevil se Petr, který mne po rozchodu utěšoval. Byla jsem překvapena, že někdo dokáže být tak milý a něžný. Když jsem poznala Petra více, tak jsem cítila úplně jinou lásku než před tím. Bylo mi s ním úžasné, cítila jsem a mohla jsem se chovat naprosto přirozeně. Výborně jsme si ve všem rozuměli. Trávili jsme spolu veškerý čas a nikdy jsme se neomrzeli. Vždy jsme si důvěřovali. Prožila jsem s ním opravdu krásnou lásku, proto jsem se dlouho nemohla smířit s tím, že by to všechno krásné mělo skončit rozvodem.“

Sociální anamnéza:

Paní Jaroslava se s manželem vzali po dvouleté známosti. Ještě před svatbou se nastěhovali do bytu, který si koupili společně. Pět let po svatbě si z peněz za prodaný byt pořídili domek, po kterém vždy oba velmi toužili. První problém se objevil 10 let po svatbě, kdy manžele navštívili exekutoři s tím, že pan Petr dluží na zdravotním pojištění částku 100 000 Kč. Bylo to překvapení pro oba. Paní Jaroslava žila v domnění, že její manžel má ve svém podnikání vše v pořádku. Tehdy pan Petr tvrdil, že nevěděl o tom, že musí pojištění platit. Asi za měsíc paní Jaroslava zjistila, že pan Petr má mnohem větší dluhy než původně přiznal. On však nebyl schopen něco řešit, psychicky se zhroutil. Paní Jaroslava chtěla situaci vyřešit za každou cenu a tak sama všechny věřitele navštívila a domluvila s nimi splátkový kalendář. Situace byla však tak vážná, že i když paní Jaroslava byla v té době na mateřské dovolené s nejmladším dítětem, rozhodla se, že ihned nastoupí do zaměstnání. Pan Petr byl však stále k situaci lhostejný, měl pocit, že on už se v životě napracoval dost a že vlastně vůbec žádné problémy nezpůsobil. Žádnou práci si nehledal a veškerý svůj čas trávil s kamarády v restauraci. Finanční situace byla stále horší a v době, kdy jim v domě odpojili plyn a elektřinu, paní Jaroslava se již definitivně rozhodla a požádala o rozvod.

Situace po rozvodu (do 1 roku):

Ještě před rozvodem hledala paní Jaroslava náhradní ubytování, jelikož jejich dům byl na prodej. Teprve půl roku po rozvodu se dům podařilo prodat a veškerými získanými financemi se zaplatila část dluhu. Paní Jaroslava se přestěhovala do malého domku, jehož část si s dětmi pronajala. Pan Petr jiné bydlení nenašel či možná ani řešit nechtěl a několik měsíců přespával ve svém autě, které si zaparkoval v lese. Později se nastěhoval ke svým rodičům.

Děti byly svěřeny do péče paní Jaroslavě. Soudem byl bývalému manželovi stanoven pravidelný styk s dětmi v rozsahu jednoho víkendu za 14 dní, což bývalý manžel nedodržel. Syn s otcem od doby, kdy se vyhrtily finanční problémy, přestal komunikovat a kontaktu s otcem se vyhýbá. Dcery měly s otcem hezký vztah.

Ekonomickou situaci bezprostředně po rozvodu paní Jaroslava hodnotí jako velmi špatnou. Zůstala sama se třemi dětmi a bývalý manžel nikde nepracoval, tudíž na děti neplatil žádné výživné. Paní Jaroslava nebyla schopna zabezpečovat základní chod a fungování rodiny. I když se jí snažili materiálně a finančně pomoci rodinní příslušníci a přátelé, situa-

ce pro ni byla natolik složitá, že byla nucena požádat o pomoc stát a pobírala dávky státní sociální podpory.

Paní Jaroslava svůj rozvod viděla pozitivně hlavně v tom, že jí i dětem nastalo opět klidné rodinné prostředí, bez hádek či urážek ze strany manžela a výhrůžek ze strany věřitelů.

Po rozvodu byla komunikace s manželem na velmi špatné úrovni, byl velký problém se dohodnout na čemkoliv.

Shrnutí:

BYTOVÁ SITUACE – zhoršení, VZTAHY S DĚTMI - beze změn, EKONOMICKÁ SITUACE - zhoršení, MOŽNOST ZÍSKAT LEPŠÍ ZAMĚSTNÁNÍ - zhoršení, SPOLEČENSKÝ ŽIVOT, KONTAKT S PŘÁTELI – beze změn, MOŽNOST DĚLAT SI, CO CHCI - zhoršení, ZDRAVOTNÍ STAV – zhoršení

Prognóza a doporučení:

Tato kazuistika je opět příkladem toho, jak se rodina může dostat do těžkých finančních problémů, které následně mohou přinést rozpad rodiny. Vzhledem k velkým dluhům byli manželé donuceni svůj dům prodat a paní Jaroslava se s dětmi přestěhovala do staršího domku, který si pronajímá ještě spolu s jinou rodinou. Je nutno hledat jiné řešení ohledně provizorního bydlení, které je vzhledem ke stáří a velikosti domu na dlouhodobější bydlení nevhodný. Bývalý manžel nikde nepracoval, tudíž neplatil výživné na jejich tři děti. I přestože paní Jaroslava pobírala dávky státní sociální podpory, tato situace pro ni znamenala značný ekonomický i sociální propad. Je nutno zaměřit se na to, aby bývalý manžel platil na děti výživné.

Intervence:

V návrhu intervence bych se zaměřila na rekonstrukci životního stylu, což znamená další oprošťování se od bývalého partnera. Kládla bych důraz na volnočasové aktivity paní Jaroslavy, kde by měla možnost navazovat nové kontakty, díky nim by mohla snadněji a opětovně získat pocit vlastní hodnoty a ztracené sebevědomí. Také bych se zaměřila na úpravu vztahů s bývalým manželem s důrazem na placení výživného a v neposlední řadě na urovnání vztahů k nejstaršímu dítěti, který s otcem přestal komunikovat úplně.

Kazuistika č. 6: pan Radek

Pan Radek, 33 let, zdravý, rok a půl byl ženatý, nyní rok rozvedený, bezdětný. Vyučil se kuchařem. V oboru nikdy nepracoval. V současné době pracuje jako řidič kamionu.

Rodinná anamnéza:

Matka pracuje jako úřednice a otec je řidičem autobusu. Má o tři roky mladšího bratra. Svě dětství prožil v neúplné rodině. Rodiče se rozvedli, když panu Radkovi bylo šest let. Rodiče si spolu postavili dům, z kterého se ještě před rozvodem matka s dětmi odstěhovala do pronajatého bytu. Pan Radek své dětství hodnotí jako ne příliš šťastné. Ze svého dětství si nejvíce pamatuje na nepříjemné hádky mezi rodiči a nekonečné dohadování ohledně společného majetku. Pan Radek si s otcem nikdy nerozuměl a nekomunikují spolu. Ne-
pozval ho ani na svoji svatbu.

Ze životopisu:

„Ženatý jsem byl rok a půl. Důvodem rozvodu byla opakovaná nevěra mé bývalé ženy. První krize nastala tři měsíce po svatbě. Tehdy mi bylo mým bratrem naznačeno, že se náhodou k něčemu připlatl. Více mi sdělit nechtěl, protože měl obavy, že by se vše mohlo obrátit proti němu. Jitku jsem miloval, a proto jsem to bez větších problémů přešel. Později jsem ale zjistil, že to bylo velmi špatné rozhodnutí.“

Sociální anamnéza:

Pan Radek s paní Jitkou uzavřel sňatek po tříleté známosti. Ještě před svatbou pan Radek prodal svůj byt, na který měl hypotéku, a nastěhoval se do domu paní Jitky. Tento dům byl ve velmi špatném stavu a tak pan Radek většinu svých finančních prostředků získaných prodejem svého bytu investoval do jeho rekonstrukce. Manželství jim však dlouho nevydrželo. Necelý rok po svatbě podal pan Radek žádost o rozvod. Důvodem rozvodu byla opakovaná nevěra paní Jitky.

Situace po rozvodu (do 1 roku):

Půl roku před rozvodem se pan Radek odstěhoval ke své matce bydlící ve dvojpokojovém bytě. Ekonomickou situaci po rozvodu pan Radek hodnotí jako velmi špatnou, jelikož veškeré své finanční prostředky investoval do rekonstrukce domu paní Jitky, splácel hypotéku a ani po rozvodu nedošlo k finančnímu vypořádání mezi manžely. Tuto svízelnou situaci se pan Radek snažil řešit tím, že brzy po rozvodu změnil zaměstnání, v kterém byl lépe finančně ohodnocen. Pan Radek uvedl, že rozvod se u něho negativně projevil hlavně ztrátou zázemí a domova. Mrzí ho, že s ním přestali komunikovat příbuzní a přátelé paní Jitky, s kterými vždy dobře vycházel. S bývalou manželkou nekomunikuje.

Shrnutí:

BYTOVÁ SITUACE – zhoršení, VZTAHY S DĚTMI - 0, EKONOMICKÁ SITUACE - zhoršení, MOŽNOST ZÍSKAT LEPŠÍ ZAMĚSTNÁNÍ - zlepšení, SPOLEČENSKÝ

ŽIVOT, KONTAKT S PŘÁTELI – zhoršení, MOŽNOST DĚLAT SI, CO CHCI – beze změn, ZDRAVOTNÍ STAV – zhoršení

Prognóza a doporučení:

Tato kazuistika vypovídá o tom, jak po rozvodu může nastat u bývalého manžela značné zhoršení v oblasti bytové a ekonomické, jelikož pan Radek ještě před svatbou prodal vlastní bydlení zatížené hypotékou a za získané finance zrekonstruoval dům své bývalé manželky. K majetkovému vypořádání však nedošlo. Pan Radek si sehnal novou lépe finančně ohodnocenou práci, což je dobrým předpokladem pro zlepšení jeho momentálně špatné finanční situace. Po rozvodu došlo ke značnému zhoršení komunikace s přáteli. Díky rozvodu, se částečně zhoršil jeho zdravotní stav. Doufám, že se zdravotní stav pana Radka stabilizuje a on opět získá pocit vlastní ceny a brzy nastane doba, kdy začne rozvod chápat jako menší zlo než nevydařené manželství

Intervence:

V návrhu intervence bych se zaměřila na rekonstrukci životního stylu, což znamená další oprošťování se od bývalé partnerky. Kládla bych důraz na upevňování vztahů s přáteli. Je nutno hledat a prožívat jiné životní hodnoty jako předpoklad pro vytváření porozvodových perspektiv.

Kazuistika č. 7: paní Anna

Paní Anna, 42 let, zdravá, 16 let byla vdaná, nyní je rok a půl rozvedená. Má středoškolské vzdělání. Pracuje jako ekonomka. Z manželství mají sedmiletou holčičku Adélku, kterou si s manželem osvojili.

Rodinná anamnéza:

Narodila se v úplné rodině. Matka pracovala jako zubní laborantka, otec byl automechanikem. Bydleli v rodinném domě ve větším městě. Má o rok starší sestru a o tři roky staršího bratra. S rodiči i sourozenci vždy měla moc hezký vztah. Rodiče měli harmonické manželství a stále žijí spolu.

Ze životopisu:

„S Lubošem jsme nikdy neměli ideální manželství, stále jsme řešily nějaké problémy. Když se Luboš krátce po svatbě dozvěděl, že je nemocný a nemůže mít děti, velmi se změnil. Byl velmi nepříjemný, stále vyvolával konflikty a velmi na mě žárlil. Snažila jsem se to přehlížet a doufala jsem, že se to určitě někdylepší. Deset let po naší svatbě nám do rodiny přibyla tehdy čtyřměsíční holčička. Byla jsem opravdu velmi šťastná a myslela jsem

si, že se z nás konečně stane opravdová rodina a Luboš se změní k lepšímu. Mýlila jsem se. Ještě více se mi vzdaloval a k dceři nikdy nezískal ten správný láskyplný vztah, který je obvyklý mezi otcem a dcerou.“

Sociální anamnéza:

Ještě před svatbou začala žít paní Anna s panem Lubošem v pronajatém bytě. Čtyři roky po svatbě si manželé postavili dům, částečně za své úspory a částečně pomocí hypotéky.

Brzy po svatbě bylo zjištěno, že pan Luboš je nemocný a nemůže mít potomky. Oba však velmi toužili mít úplnou rodinu, takže si zažádali o osvojení dítěte. Deset let po svatbě adoptovali čtyřměsíční holčičku. V té době se panu Luboši přestalo v podnikání dařit a začal mít velké finanční problémy. Vzhledem k velkým dluhům byli manželé donuceni dům prodat. Pan Luboš navrhoval přestěhování k jeho rodičům, kteří vlastnili větší dům. Paní Anna tímto způsobem řešit situaci nechtěla a tak zařídila náhradní bydlení v pronajatém bytě.

Z neúspěšného podnikání zůstalo panu Luboši mnoho dluhů. Paní Anna si našla ještě jednu práci, kterou mohla vykonávat z domu. V té době ukončil pan Luboš své podnikání, nové zaměstnání nehledal a zůstal bez jakýchkoliv příjmů. Celou dobu ho paní Anna finančně podporovala. Tato svízelná situace trvala čtyři roky až do doby, kdy manželé poprvé navštívili exekutoři. Paní Anna se tehdy na naléhání rodiny a přátel konečně definitivně rozhodla a podala žádost o rozvod.

Situace po rozvodu (do 1 roku):

Dcera byla svěřena do péče paní Anny. Soudem byl bývalému manželovi stanoven pravidelný styk s dcerou v rozsahu jednoho víkendu za 14 dní, což bývalý manžel dodržoval.

Ještě před rozvodem se paní Anna přestěhovala do malého bytu, v kterém platila mnohem menší nájem.

Po rozvodu se její ekonomická situace výrazně zlepšila, jelikož brzy po rozvodu získala lepší práci. S vydělanými penězi už konečně mohla hospodařit samostatně, již nemusela manžela finančně podporovat a značnou finanční částku ušetřila za úspornější bydlení.

Paní Anna negativně hodnotí rozvod hlavně v tom, že svoji dceru ochudila o úplnou rodinu. Mrzí ji, že s ní přestala komunikovat rodina pana Luboše, se kterou až do podání žádosti o rozvod vždy výborně vycházela. Paní Anna uvedla, že rozvodem ztratila veškeré krásné plány do života a dlouho po rozvodu prožívala pocity samoty, opuštěnosti a prázdnoty.

Po rozvodu byla komunikace s bývalým manželem na dobré úrovni, vždy byla schopna se s ním na všem dohodnout.

Shrnutí:

BYTOVÁ SITUACE – zlepšení, VZTAHY S DĚTMI – beze změn, EKONOMICKÁ SITUACE - zlepšení, MOŽNOST ZÍSKAT LEPŠÍ ZAMĚSTNÁNÍ – zlepšení, SPOLEČENSKÝ ŽIVOT, KONTAKT S PŘÁTELI – beze změn, MOŽNOST DĚLAT SI, CO CHCI – beze změn, ZDRAVOTNÍ STAV – zhoršení

Prognóza a doporučení:

Tato kazuistika je příkladem toho, co všechno je manželka schopna snést, aby udržela rodinu kompletní. Díky neúspěšnému podnikání pana Luboše rodina přišla o střechu nad hlavou a pan Luboš zůstal bez práce a samozřejmě bez financí. Tuto nepříjemnou situaci se snažila vyřešit paní Anna tím, že našla náhradní bydlení a sobě ještě jednu práci, kterou mohla vykonávat z domu. Pan Luboš si práci nehledal a paní Anna ho čtyři roky živila. Udržet manželství chtěla za každou cenu, ale když se objevily další manželovy podvody a začali se hlásit exekutoři, tak na naléhání rodiny a přátel se rozhodla manželství ukončit. S rozpadem manželství se špatně vyrovnávala. Po finanční stránce se její situace výrazně zlepšila, jelikož už nemusela živit manžela a brzy po rozvodu našla novou práci, která byla velmi dobře finančně ohodnocena.

Intervence:

V návrhu intervence bych se zaměřila na rekonstrukci životního stylu, což znamená další oprostování se od bývalého partnera, získávání pocitu vlastní ceny a sebevědomí, navazování nových kontaktů. Je nutno hledat a prožívat nové životní hodnoty. Doufám, že u paní Anny brzy nastane doba, kdy začne rozvod chápat jako menší zlo než nevydařené manželství.

Kazuistika č. 8: pan Petr

Pan Petr, 42 let, zdravý, 8 let ženatý, 8 let rozvedený. Má středoškolské vzdělání. Pracuje jako obchodní zástupce v zahraniční firmě. Z manželství má čtrnáctiletého syna Lukáše. Pět let po rozvodu se znovu oženil a v druhém manželství setrvává až do současnosti. Se současnou manželkou mají roční dceru Alžbětku.

Rodinná anamnéza:

Narodil se v úplné rodině. Matka pracovala jako kadeřnice, otec stále pracuje jako architekt. Vyrůstal s o dva roky mladší sestrou v rodinném domě v klidné části menší obce.

Pan Petr na své dětství rád vzpomíná. S otcem trávil mnoho volného času, jelikož měli společný koníček, což byl sport. Rodiče stále žijí v harmonickém manželství, má s nimi a se sestrou vřelý vztah. Vždy u nich našel potřebnou podporu a pomoc.

Ze životopisu:

„Šest let po svatbě jsem měl vše, po čem jsem vždy toužil – skvělou práci a rodinu. Práce mne velmi bavila a díky mým vysokým výdělkům jsme si mohli pořídit nový dům, po kterém jsme s manželkou vždy velmi toužili. Má práce však vyžadovala, abych byl neustále na cestách a mnohdy jsem se domů nedostal i několik dní. Po určité době mi Lenka začala vyčítat, že se cítí sama a opuštěná. Hádek přibývalo a já zjistil, že se domů vlastně už vůbec netěším. Abych doma byl minimálně, práce jsem si přibíral stále víc a víc. Po roku a půl plného hádek, výčitek, nesnášenlivosti a vzájemné nedůvěry Lenka požádala o rozvod.“

Sociální anamnéza:

Pan Petr uzavřel s paní Lenkou manželství po tříleté známosti. Ještě před svatbou se nastěhovali do bytu, který si koupili společně. Dva roky po svatbě se jim narodil syn Lukáš. Pět let po svatbě si nechali postavit dům. Manželství jim vydrželo 8 let.

Situace po rozvodu (do 1 roku):

Krátce po podání žádosti o rozvod se pan Petr odstěhoval ze společného domu do pronajatého menšího bytu. Společný dům pan Petr manželce ponechal a nevyžadoval žádné finanční vyrovnání. Pan Petr uvedl, že i když z manželství mu zůstalo pouze auto a osobní věci, tak ekonomická situace po rozvodu se u něho zlepšila. Tím, že po rozvodu platil „pouze“ výživné na dítě, mu zůstalo více finančních prostředků na osobní spotřebu. Vzhledem k tomu, že byl pracovně nucen často pobývat mimo bydliště, tak dlouhou dobu mu stačil k bydlení jen pronajatý a skromně zařízený byt.

Syn byl svěřen do péče paní Lenky. Soudem byl panu Petru stanoven pravidelný styk se synem v rozsahu jednoho víkendu za 14 dní, týden o hlavních prázdninách a každý sudý rok Vánoce, což pan Petr důsledně dodržoval.

Pan Petr hodnotil pozitivně na rozvodu hlavně to, že našel nový směr a radost ze života. Velmi ho mrzí, že rozvodem ztratil rodinné zázemí a nemohl se podílet na výchově syna tak, jak by si představoval.

Společné přátele neztratil a pět let po rozvodu si založil rodinu novou.

Shrnutí:

BYTOVÁ SITUACE – beze změn, VZTAHY S DĚTMI – zhoršení, EKONOMICKÁ SITUACE - zlepšení, MOŽNOST ZÍSKAT LEPŠÍ ZAMĚSTNÁNÍ – beze změn, SPOLEČENSKÝ ŽIVOT, KONTAKT S PŘÁTELI – beze změn, MOŽNOST DĚLAT SI, CO CHCI – zlepšení, ZDRAVOTNÍ STAV – beze změn

Prognóza a doporučení:

Tato kazuistika je příkladem, jak u manžela po rozvodu může nastat zlepšení po stránce ekonomické, ale naopak zhoršení ve vztahu k dítěti. Mrzelo ho, že se nemůže na výchově podílet, jak by si představoval a že kontakt se synem je značně omezen.

Intervence:

V návrhu intervence bych se zaměřila zejména prohloubení vztahu s dítětem a posílení rodičovské role. Je nutno hledat a prožívat další životní hodnoty jako předpoklad pro vytváření porozvodových perspektiv.

Kazuistika č. 9: paní Gabriela

Paní Gabriela, 40 let, zdravá, 18 let byla vdaná, nyní je 4 roky rozvedená. Má vysokoškolské vzdělání. Pracuje jako účetní. Z manželství má jednadvacetiletého syna Radka a dvanáctiletou Elišku.

Rodinná anamnéza:

Narodila se v úplné rodině. Matka pracovala jako kuchařka ve školní jídelně, zemřela před deseti lety na srdeční selhání. Otec byl automechanik, zemřel před osmi lety na nádorové onemocnění. Se svým o dva roky mladším bratrem vyrůstala v rodinném domě v centru města. Svě dětství hodnotí jako šťastné a bezstarostné. Rodiče se dětem maximálně věnovali, jezdili na společné výlety a dovolené.

Ze životopisu:

„Vdávala jsem se velmi brzy, bylo mi teprve 18 let a mému bývalému muži o půl roku více. Byli jsme vlastně ještě děti. O manželství jsme oba měli naivní představy, o kterých jsme spolu vlastně ani nikdy nemluvili. Naše osobnosti se za trvání manželství teprve formovaly. Pro mne se můj bývalý manžel „vyvinul“ v osobnost, která pro mne byla a stále je charakterově nepřijatelná. Poprvé došlo k velké krizi sedm let po svatbě. Měli jsme tehdy odloučené bydlení. Krizi jsme zdárně ustáli a později se nám narodilo druhé dítě. S odstupem času cítím, že to nebylo správné rozhodnutí. Chvíli nám to sice spolu opět

fungovalo, ale to jen po dobu našeho usmiřování, těhotenství a pár měsíců po narození dcery. Pak se vše vrátilo do starých kolejí.“

Sociální anamnéza:

Paní Gabriela s manželem Pavlem uzavřeli manželství po krátké známosti. Ještě před svatbou se nastěhovali do bytu, který paní Gabriela dostala od svých rodičů. Necelý rok po svatbě se jim narodil syn Radek. V sedmém roku manželství došlo k vážnější krizi, kterou se paní Gabriela snažila vyřešit odloučeným bydlením. Na naléhání manžela se opět vrátila do společného bydlení a zhruba devět let po svatbě se jim narodila dcera Eliška. V době, kdy synovi bylo šestnáct let a dceři šest let, se paní Gabriela rozhodla, že změní svůj dosavadní život, v kterém se necítila šťastná, a podala žádost o rozvod.

Situace po rozvodu (do 1 roku):

Ještě před rozvodem se paní Gabriela přestěhovala do staršího domu po své babičce. Společný byt, který paní Gabriela dostala od svých rodičů, byl po rozvodu prodán a získané peníze byly rozděleny mezi manžele stejným dílem.

Péči o děti stanovil soud na základě dohody rodičů, což byla střídavá péče, kterou navrhl a velmi prosazoval pan Pavel. Nejdříve paní Gabriela s tímto způsobem péče nesouhlasila, ale asi po roce hádek a nepříjemné domácí atmosféry, nakonec souhlas přece jen dala. V době, kdy došlo k rozvodu, byl syn již plnoletý a studoval na vzdálené střední škole a přes týden bydlel na internátě. Takže se péče týkala jen dcery Elišky. Péče byla nastavena tak, že 14 dní, kdy dcera byla u jednoho z rodičů, byl povolen druhému rodiči pouze telefonický kontakt. Pan Pavel péči o dceru dodržoval, ale z větší části ji vychovávala babička (matka pana Pavla), která bydlela s panem Pavlem ve společné domácnosti. Po necelém roce si dcera s velkou statečností vybojovala, že chce bydlet pouze u paní Gabriely. Od té doby poklesl u pana Pavla zájem o dceru a udržoval a stále udržuje s dcerou kontakt minimální (pouze narozeniny dcery, Vánoce a týden o prázdninách). Se synem Radkem nekomunikoval a stále nekomunikuje vůbec.

Po rozvodu i v současnosti je komunikace s manželem na velmi špatné úrovni, je velký problém se dohodnout na čemkoliv.

Po rozvodu se její ekonomická situace výrazně zlepšila, jelikož vždy měli s manželem samostatné hospodaření. Brzy po rozvodu se začala více věnovat práci a tudíž měla mnohem větší příjem.

Pozitivně na rozvodu paní Gabriela hodnotila to, že po rozvodu u ní nastala úleva od nefungujícího vztahu a že dětem nastalo opět klidné rodinné prostředí bez hádek či urážek

ze strany manžela. Jako negativní uvedla hlavně to, že své děti ochudila o úplnou rodinu a že se zhoršil její zdravotní stav. Přátele paní Gabriela neztratila.

Shrnutí:

BYTOVÁ SITUACE – zlepšení, VZTAHY S DĚTMI – zhoršení, EKONOMICKÁ SITUACE – zlepšení, MOŽNOST ZÍSKAT LEPŠÍ ZAMĚSTNÁNÍ – zlepšení, SPOLEČENSKÝ ŽIVOT, KONTAKT S PŘÁTELI – beze změn, MOŽNOST DĚLAT SI, CO CHCI – zlepšení, ZDRAVOTNÍ STAV – zhoršení

Prognóza a doporučení:

Tato kazuistika je příkladem, kdy po rozvodu u manželky došlo ke zlepšení ekonomické situace, jelikož v manželství měli zavedeno samostatné hospodářství. Po rozvodu se paní Gabriela začala více věnovat vlastní kariéře a sebeuplatnění. Během rozvodu se začaly u ní objevovat zdravotní problémy, které souvisely s prožívaným stresem, a tyto zdravotní těžkosti setrvávají i v současnosti. Doufám, že se její zdravotní stav brzylepší a i po této stránce bude opět spokojená.

Intervence:

V návrhu intervence bych se zaměřila na oprošťování se od bývalého partnera, získávání pocitu vlastní ceny a sebevědomí, navazování nových kontaktů zajištění sociální a psychické stability. Je nutno hledat a prožívat jiné životní hodnoty jako předpoklad pro vytváření porozvodových perspektiv. Kládla bych důraz na úpravu vztahů bývalého manžela s dětmi.

Kazuistika č. 10: pan Marek

Pan Marek, 39 let, je diabetik, byl 5 let ženatý, nyní je 14 let rozvedený. Má středoškolské vzdělání. V současné době pracuje jako obchodní zástupce u farmaceutické firmy. Z manželství má osmnáctiletou dceru Lucii. Tři roky po rozvodu se znovu oženil a v manželství setrvává až do současnosti. Se současnou manželkou mají devítiletého syna Marka a šestiletou dceru Terezku.

Rodinná anamnéza:

Matka pracovala jako zdravotní sestra v lázních, otec byl vedoucím výroby v místním podniku vyrábějící armatury. Vyrůstal spolu se svým o tři roky mladším bratrem a o dva roky starší sestrou v rodinném domě v menším městě. Se svými sourozenci má pan Marek stále velmi dobrý vztah a pravidelně s nimi tráví společné dovolené. Rodiče měli až do

svých posledních společných dní hezké a harmonické manželství. Otec před třemi lety náhle zemřel na mozkovou mrtvici.

Ze životopisu:

„Myslím, že jsem se ženil velmi brzy. Bylo mi dvacet let a s bývalou manželkou Lenkou, která je o šest let starší, jsme se znali necelý rok. Důvodem svatby bylo těhotenství, které nebylo plánované. K občasným konfliktům začalo docházet již brzy po svatbě, jelikož Lence velmi vadilo, že mám nízký příjem. Neustále mi bylo vyčítáno, že málo pracuji a vůbec se nesnažím, abychom se měli finančně lépe. Tehdy jsem měl pocit, že pro rodinu dělám maximum. Zhruba čtyři roky po svatbě se to mezi námi zhoršilo už natolik, že hádky byly na denním pořádku a mé ženě už vadilo snad úplně vše.“

Sociální anamnéza:

Pan Marek se ještě před svatbou nastěhoval s manželkou do staršího domu po své babičce. Za pár měsíců po svatbě se jim narodila dcera Lucie. Po tříleté mateřské dovolené nastoupila bývalá manželka do původního zaměstnání, kde pracovala jako účetní. Pan Marek v té době začal s podnikáním a v počátku se mu nedařilo. Pan Marek se však aktivně podílel na výchově dcery a chodu domácnosti. Čtyři roky po svatbě se začala projevovat vážnější krize a paní Lenka podala žádost o rozvod.

Situace po rozvodu (do 1 roku):

Jelikož manželé bydleli v domě po babičce pana Marka, tak brzy po podání žádosti o rozvod se manželka i s dcerou odstěhovala ke svým rodičům. Pan Marek zůstal bydlet v domě.

Po rozvodu se jeho ekonomická situace výrazně zlepšila, protože získal lépe honorovanou práci a s vydělanými penězi mohl hospodařit samostatně.

Dcera byla svěřena do péče paní Lence. Styk s dcerou nebyl soudem nařízen a probíhal na základě vzájemné dohody. Komunikace s bývalou manželkou i s dcerou zůstala na dobré úrovni.

Pan Marek svůj rozvod hodnotil pozitivně hlavně v tom, že mu přibylo volnosti. Opět se mohl více věnovat svým zájmům a trávit více času s kamarády. Ale mrzí ho, že rozvodem ztratil rodinné zázemí a nemohl se podílet na výchově dcery tak, jak by si představoval.

Společné přátele neztratil a tři roky po rozvodu si založil rodinu novou.

Shrnutí:

BYTOVÁ SITUACE – beze změn, VZTAHY S DĚTMI – beze změn, EKONOMICKÁ SITUACE – zlepšení, MOŽNOST ZÍSKAT LEPŠÍ ZAMĚSTNÁNÍ – zlepšení, SPOLEČENSKÝ ŽIVOT, KONTAKT S PŘÁTELI – zlepšení, MOŽNOST DĚLAT SI, CO CHCI – zlepšení, ZDRAVOTNÍ STAV – zhoršení

Prognóza a doporučení:

Tato kazuistika je opět příkladem, jak po rozvodu se ekonomická situace partnera výrazně zlepšila, jelikož brzy po rozvodu získal lepší práci a s vydělanými penězi mohl hospodařit samostatně. Manželé byli schopni i po rozvodu spolu bezproblémově komunikovat. Ještě před rozvodem se u pana Marka došlo k výraznějšímu zhoršení zdravotního stavu a tímto onemocněním trpí až do současnosti. Doufám, že se zdravotní stav pana Marka brzy stabilizuje.

Intervence:

V návrhu intervence bych se zaměřila na získávání nových kontaktů a prohloubení vztahu s dítětem. Je nutno hledat a prožívat jiné životní hodnoty jako předpoklad pro vytváření porozvodových perspektiv. Kladla bych důraz na zlepšení životního stylu, který by byl dobrým předpokladem pro zlepšení zdravotního stavu.

Kazuistika č. 11: paní Jana

Paní Jana, 38 let, zdravá, 13 let byla vdaná, nyní je rok a půl rozvedená. Pracuje jako manažerka v zahraniční firmě. Před pěti lety dokončila vysokoškolského vzdělání. Z manželství mají jedenáctiletou dceru Natálku a devítiletou dceru Terezku.

Rodinná anamnéza:

Narodila se v úplné rodině. Matka stále pracuje jako zdravotní sestra v domově důchodců, otec pracoval jako svářeč a nyní je ve starobním důchodu. Vyrůstala s o rok starší sestrou v bytě na městském sídlišti. S rodiči i se sestrou měla vždy moc hezký vztah. Rodiče žijí v harmonickém manželství.

Ze životopisu:

„Deset let po svatbě jsem si začala uvědomovat, že mne naše manželství přestává naplňovat. Bývalého manžela totiž obtěžovalo cokoliv se mnou a s dětmi plánovat. Odmítal absolvovat společné výlety, dovolené, kulturní akce i oslavy u příbuzných. Komunikovali jsme spolu už jen o základních věcech a výrazně narůstal nezájem nejen o děti ale také o mě jako o ženu. Později se v mé blízkosti objevil člověk, pro kterého jsem opět byla za-

jímavá a přitažlivá. Mohla jsem si s ním povídat o všem, co mě trápí a co mi dělá radost. V tu dobu jsem se konečně rozhodla a podala žádost o rozvod.“

Sociální anamnéza:

Paní Jana s manželem uzavřeli sňatek po dvouleté známosti. Ještě před svatbou se nastěhovali do bytu, který si koupili společně. Paní Jana své manželství charakterizovala jako harmonické a bezproblémové až doby než se jim narodily děti. Jelikož pan Oldřich byl vždy samotářské a uzavřené povahy a aktivně se věnoval svému sportu a rozličným zájmům, tak po narození dětí nebyl ochoten svůj volný čas trávit s rodinou. Dvanáct let po svatbě se paní Jana rozhodla, že svůj život změní a že konečně požádá o rozvod. Když paní Jana oznámila své rozhodnutí panu Oldřichovi, byl z této situace zmatený, nerozuměl tomu a vůbec netušil, kde se stala chyba.

Situace po rozvodu (do 1 roku):

Manželé si pořídili byt za společné peníze ještě před svatbou. Domluvili se, že po rozvodu v bytě zůstane bydlet paní Jana. S manželem se finančně vyrovnala pomocí půjčky od banky. Pan Oldřich bydlel v bytě ještě další 3 měsíce po rozvodu. Toto období paní Jana hodnotí jako období nepříjemných hádek, nadávek, výhrůžek a stresu.

Dcery byly svěřeny do péče paní Janě. Soudem byl bývalému manželovi stanoven pravidelný styk s dětmi v rozsahu jednoho víkendu za 14 dní, což bývalý manžel nikdy nedodržel. Od doby, co se odstěhoval ze společného bydlení, děti svého otce neviděly. Otec s nimi již nenavázal žádný kontakt. Po rozvodu i v současnosti je komunikace s bývalým manželem na velmi špatné úrovni.

Jelikož paní Jana měla vysoký příjem, tak ekonomická situace se u ní po rozvodu nezměnila a zůstala v podstatě stejná. Brzy po odchodu bývalého manžela ze společného bydlení se k paní Janě nastěhoval nový přítel, který ji finančně vypomáhal.

Paní Jana svůj rozvod viděla pozitivně hlavně v tom, že měla možnost zkusit žít s novým partnerem, s kterým žije i v současné době. Nový partner s ní tráví veškerý volný čas, což bývalý manžel již ze zmíněných důvodů odmítal. Je ochoten s ní a s dětmi jezdit na výlety, dovolené a kulturní akce. Negativně hodnotila hlavně to, že své děti ochudila o úplnou rodinu. Uvedla, že ji dlouho trápilo to, že dětem rozbila jejich nejzákladnější jistotu – pocit bezpečí a jistotu domova. Paní Janu mrzí, že po rozvodu s ní přestali komunikovat jejich společní přátelé a příbuzní bývalého manžela, se kterými vždy dobře vycházela. Ještě i po rozvodu prožívala pocity méněcennosti a prázdnoty. Zhoršilo se jí zdraví a zhubla 20 kg.

Shrnutí:

BYTOVÁ SITUACE – beze změn, VZTAHY S DĚTMI – beze změn, EKONOMICKÁ SITUACE – beze změn, MOŽNOST ZÍSKAT LEPŠÍ ZAMĚSTNÁNÍ – beze změn, SPOLEČENSKÝ ŽIVOT, KONTAKT S PŘÁTELI – zlepšení, MOŽNOST DĚLAT SI, CO CHCI – zlepšení, ZDRAVOTNÍ STAV – zhoršení

Prognóza a doporučení:

Tato kazuistika vypovídá o tom, jak se žena rozhodla pro rozvod, jelikož se ve vztahu cítila nespokojená a chyběl jí manželův zájem o ni a o děti. Brzy po rozvodu začala paní Jana žít s novým partnerem. Je nutno se soustředit na upevnění vztahu nového partnera s dětmi. Doufám, že u paní Jany brzy nastane doba, kdy opět bude se svým životem spokojená.

Intervence:

V návrhu intervence bych se zaměřila na zajištění sociální a psychické stability. Kladla bych důraz na využití volného času, získání pocitu vlastní ceny a ztracené sebevědomí, což by pozitivně působilo na zlepšení zdravotního stavu. Také bych se pochopitelně zaměřila na úpravu vztahů bývalého manžela s dcerami.

Kazuistika č. 12: pan Karel

Pan Karel, 53 let, léčí se na hypertenzi, byl 25 let ženatý, nyní je 2 roky rozvedený. Má vysokoškolské vzdělání. V současné době pracuje jako vedoucí personálního oddělení v zahraniční firmě. Z manželství má pětadvacetiletou dceru Karolínu.

Rodinná anamnéza:

Vyrůstal spolu se svým o tři roky mladším bratrem v družstevním bytě na městském sídlišti. Matka celý život pracovala jako prodavačka v samoobsluze a zemřela před pěti lety na rakovinu slinivky břišní. Otec pracoval jako technik v místním dřevařském podniku a před deseti lety zemřel na srdeční selhání. Až do svých posledních společných dní měli rodiče spolu hezké a harmonické manželství.

Ze životopisu:

„S bývalou ženou jsme se znali už od střední školy, byla moje první vážná známost, takže po 23 letech manželství jsem měl pocit, že se známe snad celou věčnost. Jedna z věcí, která mi začala vadit na bývalé ženě Aleně, bylo třeba to, že bez ohledu na to, kolik měla v peněžence, vždy dokázala utratit vše do koruny. Snad trpěla nějakou zvláštní chorobou,

jelikož utrácela zpravidla za něco, co vůbec nepotřebovala. Veškerá snaha o domluvu byla marná. “

Sociální anamnéza:

Brzy po svatbě se manželé nastěhovali do bytu, který pan Karel dostal od podniku, v němž tehdy pracoval. Za rok a půl po svatbě se jim narodila dcera Karolína. Deset let po svatbě se manželé přestěhovali do nového svépomocně postaveného domu. Pan Karel své manželství hodnotil jako příjemné a pohodové až do doby, než jejich domov opustila dcera Karolína, která odjela pracovat do zahraničí. Pan Karel měl od té doby pocit, že s manželkou nemají už vůbec nic společného. Začali se hádat kvůli maličkostem a vzájemně poukazovat na chyby, které jim do té doby nikdy nevadily. Jejich společná komunikace se omezila pouze na řešení provozních záležitostí domácnosti. V té době se v blízkosti pana Karla objevila mladší kolegyně. Pan Karel se opět cítil mladý a pro někoho zajímavý. Svůj život hodlal změnit, a proto podal žádost o rozvod.

Situace po rozvodu (do 1 roku):

Ještě před podáním žádosti o rozvod se pan Karel odstěhoval ke své přítelkyni. Společný dům nechal své bývalé manželce. S bývalou manželkou a s dcerou se vzájemně vztahy rapidně zhoršily a dcera s ním přestala komunikovat úplně. Po rozvodu se jeho ekonomická situace v podstatě nezměnila.

Pan Karel svůj rozvod hodnotil pozitivně hlavně v tom, že mu přibylo volnosti. Mrzí ho, že rozvodem ztratil část společných přátel.

Shrnutí:

BYTOVÁ SITUACE – zlepšení, VZTAHY S DĚTMI – zhoršení, EKONOMICKÁ SITUACE – beze změn, MOŽNOST ZÍSKAT LEPŠÍ ZAMĚSTNÁNÍ – beze změn, SPOLEČENSKÝ ŽIVOT, KONTAKT S PŘÁTELI – zhoršení, MOŽNOST DĚLAT SI, CO CHCI – zlepšení, ZDRAVOTNÍ STAV – beze změn

Prognóza a doporučení:

Tato kazuistika je příkladem toho, jak partner byl v mnohaletém manželství nespokojený a snažil se svůj život změnit. Vzájemné vztahy s manželkou a dcerou se zhoršily a dcera s ním přestala komunikovat úplně. Je nutno se zaměřit na zlepšení vztahů v této oblasti.

Intervence:

V návrhu intervence bych se zaměřila na získávání nových kontaktů a prohloubení vztahu s dítětem a s přáteli. Je nutno hledat a prožívat jiné životní hodnoty jako předpoklad pro vytváření porozvodových perspektiv.

Kazuistika č. 13: paní Marie

Paní Marie, 56 let, bez vážnějších zdravotních problémů, 5 let byla vdaná, nyní 31 let rozvedená. Pracuje jako sociální pracovnice. Z manželství má pětatřicetiletou dceru Hanu. Tři roky po rozvodu se znovu vdala a v manželství setrvává až do současnosti. S nynějším manželem Jirkou mají spolu třiačtyřicetiletou dceru Janu, která studuje na vysoké škole.

Rodinná anamnéza:

Narodila se v úplné rodině. Matka pracovala jako učitelka, otec byl automechanikem. Bydleli spolu v menším domě v klidné části obce. Sourozence neměla. Otec tragicky zahynul, když paní Marii bylo patnáct let. Matka se již nikdy nevdala.

Ze životopisu:

„V době, kdy jsme se s manželem brali, byl manžel na vojně a já těhotná. Nepoznal se mnou radost z těhotenství a těšení se na miminko. Nebyl u toho, když se nám narodila dcera. To všechno byly jen moje radostné chvíle. Z vojny se vrátil, když Haničce bylo půl roku. Na vojně si žil svým nezávislým životem a plynule v něm pokračoval. Poprvé jsem podala žádost o rozvod po třech letech manželství. Vzhledem k tomu, že naše dcera měla pouhé tři roky, vehementně jsem se snažila manželovi uvěřit, že od té doby skutečně bude ctít věrnost a získá smysl pro rodinu. Proto jsem poprvé žádost o rozvod stáhla. Jenže opak byl pravdou. Láska někam zmizela, důvěra a vzájemná úcta vlastně nikdy ani nebyly a já jsem zjistila, že tohle není muž, se kterým bych chtěla zestárnout. Po třech letech jsem opět podala žádost o rozvod.“

Sociální anamnéza:

Paní Marie s manželem uzavřeli sňatek po dvouleté známosti. Pan Jiří v té době vykonával základní vojenskou službu, takže paní Marie zůstala bydlet i s dcerou v domě své matky. Rok a půl po svatbě získal pan Jiří byt od podniku, ve kterém tehdy pracoval. Šest let po svatbě podala paní Marie žádost o rozvod.

Situace po rozvodu (do 1 roku):

Krátce po podání žádosti o rozvod se pan Jiří odstěhoval ze společného bytu, který manželce s dcerou ponechal.

Dcera byla svěřena do péče paní Marie. Soudem byl bývalému manželovi stanoven pravidelný styk s dcerou v rozsahu jednoho víkendu za 14 dní, týden o hlavních prázdninách a každý sudý rok Vánoce. Ze strany otce byl zájem menší než četnost soudem stanoveného styku. Později, když si pan Jiří založil vlastní rodinu, stýkal se s dcerou dvakrát do roka.

Po rozvodu zůstala komunikace s bývalým manželem na dobré úrovni, byli schopni se na všem dohodnout.

Ekonomická situace u paní Marie se nezměnila a zůstala stejná. Paní Marie uvedla, že to, že několik let žila s dcerou jen se základním nábytkem, nehodnotí za ekonomický propad. Předměty pro ni nikdy neměly významnější hodnotu.

Paní Marie svůj rozvod viděla pozitivně hlavně v tom, že měla možnost najít si nového partnera. Negativně hodnotí hlavně to, že dceři nedopřála vyrůst s jejím biologickým otcem, což ji dlouhou dobu trápilo. Přátele neztratila a tři roky po rozvodu si založila rodinu novou.

Shrnutí:

BYTOVÁ SITUACE – beze změn, VZTAHY S DĚTMI – beze změn, EKONOMICKÁ SITUACE – beze změn, MOŽNOST ZÍSKAT LEPŠÍ ZAMĚSTNÁNÍ – beze změn, SPOLEČENSKÝ ŽIVOT, KONTAKT S PŘÁTELI – beze změn, MOŽNOST DĚLAT SI, CO CHCI – beze změn, ZDRAVOTNÍ STAV – beze změn

Prognóza a doporučení:

Tato kazuistika je příkladem, kdy po rozvodu nedošlo k výraznějším změnám. Nebyla narušena ani ekonomická situace a ani vztah s dcerou.

Intervence:

V návrhu intervence bych se zaměřila na hledání možnosti využití volného času a navazování kontaktů s novými lidmi.

Kazuistika č.14: pan František

Pan František, 45 let, zdravý, byl 17 let ženatý, nyní je 2 roky rozvedený. Má vysokoškolské vzdělání. Je majitelem firmy zabývající se prodejem a servisem výpočetní techniky. Z manželství má patnáctiletou dceru Lenku a desetiletou dceru Jitku.

Rodinná anamnéza:

Vyrůstal v neúplné rodině. Rodiče se rozvedli, když panu Františku bylo pět let. S otcem se od rozvodu svých rodičů již nikdy neviděl. Matka celý život pracovala jako kadeřnice. Po rozvodu s otcem se již neprovdala a před pěti lety zemřela na národové onemocnění.

Ze životopisu:

„Brzy po svatbě jsem si s kamarádem založil firmu a měli jsme úspěch. Peněz jsem vydělal dost, takže od doby, kdy se nám narodilo první dítě, nebylo nutné, aby se má býva-

lá manželka Martina vrátila zpět do zaměstnání. Tehdy mi vlastně vyhovovalo, že byla doma. Mohla se tak starat o náš dům, o domácnost a o děti, jelikož já byl neustále v práci. Myslím si však, že na Martině se těch dvanáct let strávených pouze doma svým způsobem podepsalo. Když k nám někdy přišli na návštěvu moji přátelé, Martina toho moc nenamluvila. Příliš nerozuměla tomu, o čem jsme si právě povídali. Neměla již žádný přehled, co se děje, a žádný názor. Neměli jsme si už o čem povídat. Hodně mi to vadilo, protože občas jsem byl zván do společnosti a potřeboval jsem, aby mne má partnerka vhodně reprezentovala. Velmi jsem toužil svůj život změnit.“

Sociální anamnéza:

Dva roky před svatbou se manželé nastěhovali do bytu, který paní Martina dostala darem od svých rodičů. Dva roky po svatbě se jim narodila dcera Lenka. Pět let po svatbě se rodina přestěhovala do nového domu, který si manželé nechali postavit na kraji města. Zhruba třináct let po svatbě začal pan František pociťovat nespokojenost se svým životem či manželstvím. Společná komunikace s manželkou Martinou se omezila pouze na řešení provozních záležitostí domácnosti. Svůj život hodlal změnit, a proto podal žádost o rozvod. Krátce po podání žádosti o rozvod si pan František našel novou přítelkyni.

Situace po rozvodu (do 1 roku):

Ještě před podáním žádosti o rozvod se pan František přestěhoval do pronajatého bytu. Společný dům byl krátce po rozvodu prodán a došlo k majetkovému vyrovnání. Za peníze získané prodejem jejich domu si pan František koupil menší dům.

Po rozvodu se jeho ekonomická situace v podstatě nezměnila.

Dcery byly svěřeny do péče paní Martiny. Soudem byl panu Františku stanoven pravidelný styk s dětmi v rozsahu jednoho víkendu za 14 dní, týden o hlavních prázdninách a každý sudý rok Vánoce. S bývalou manželkou a s dětmi se vzájemné vztahy rapidně zhoršily.

Pan František svůj rozvod hodnotil pozitivně hlavně v tom, že měl možnost najít si novou přítelkyni. Mrzelo ho, že s ním přestaly komunikovat jeho děti. Přátele neztratil.

Shrnutí:

BYTOVÁ SITUACE – zlepšení, VZTAHY S DĚTMI – zhoršení, EKONOMICKÁ SITUACE – beze změn, MOŽNOST ZÍSKAT LEPŠÍ ZAMĚSTNÁNÍ – beze změn, SPOLEČENSKÝ ŽIVOT, KONTAKT S PŘÁTELI – beze změn, MOŽNOST DĚLAT SI, CO CHCI – zlepšení, ZDRAVOTNÍ STAV – beze změn

Prognóza a doporučení:

Tato kazuistika je opět příkladem, kdy po rozvodu došlo ke značnému zhoršení vzájemných vztahů s bývalou manželkou a s dětmi. Je nutno v této oblasti zapracovat na zlepšení vzájemných vztahů. Ekonomická situace a kontakt s přáteli zůstaly nezměněny.

Intervence:

V návrhu intervence bych se zaměřila na získávání nových kontaktů a prohloubení vztahu s dětmi a s manželkou. Je nutno hledat a prožívat jiné životní hodnoty jako předpoklad pro vytváření porozvodových perspektiv.

4.1. Komparace zpracovaných kazuistik

Ke komparaci bylo použito 14 kazuistik rozvedených partnerů, jedná se o 7 žen a 7 mužů. Ve své práci hodnotím důsledky rozvodu do jednoho roku po rozvodu.

V uvedených kazuistikách je možno vysledovat určité společné znaky, které se pokouším rozčlenit do jednotlivých oblastí.

Bytová situace

Při srovnání kazuistik vyplynulo, že beze změn zůstalo bydlení u čtyř mužů a u čtyř žen. Ke zlepšení bytové situace došlo u dvou mužů a u dvou žen. Naopak ke zhoršení bytové situace došlo u jednoho muže a u jedné ženy.

Ke zhoršení bytové situace došlo u pana Radka, který ještě před svatbou prodal svůj byt a veškeré získané finance použil na rekonstrukci domu své bývalé manželky. Po rozvodu mu nezbyly žádné finanční prostředky k zajištění vlastního bydlení. Ještě před rozvodem se přestěhoval ke své matce.

Ke zhoršení bytové situace došlo u paní Jaroslavy, jelikož dům, který si s bývalým manželem pořídili společně. Financemi získanými prodejem domu byla uhrazena část dluhu. Paní Jaroslava se s dětmi přestěhovala do pronajatého domu, který sdílí společně ještě s jinou podobně „postiženou“ rodinou.

Vztahy s dětmi

Při srovnání kazuistik vyplynulo, že beze změn zůstal vztah s dětmi u dvou mužů a u pěti žen. Z toho ke zhoršení vztahu s dětmi došlo ve třech případech sledovaných mužů. Ke zhoršení vztahu s dítětem došlo u dvou žen.

S možným tvrzením, že po rozvodu jsou muži více znevýhodněni ve vztahu s dětmi než ženy, předložené kazuistiky korespondují.

Ekonomická situace

Při srovnání sledovaných případů vyplynulo, že beze změn zůstala ekonomická situace u třech mužů a u dvou žen. Ke zlepšení ekonomické situace došlo u třech mužů a u dvou žen. Ke zhoršení ekonomické situace došlo u jednoho muže a u třech žen.

S možným tvrzením, že po rozvodu jsou ženy více materiálně znevýhodněny než muži, předložené kazuistiky souhlasí.

Možnost získat lepší zaměstnání

Při srovnání kazuistik vyplynulo, že ke zlepšení možnosti získat lepší zaměstnání došlo u dvou mužů a u dvou žen. Zhoršení možnosti získat lepší zaměstnání uvedla jedna žena. V ostatních sledovaných případech nedošlo v této oblasti k výraznějším změnám.

Společenský život, kontakt s přáteli

Tato oblast zůstala beze změn u dvou mužů a u pěti žen. Ke zlepšení došlo u mužů ve třech případech a u žen pouze v jednom případě. Ke zhoršení společenského života a kontaktu s přáteli došlo u dvou mužů a u žen v jednom případě.

Možnost dělat si, co chci

V této oblasti došlo u mužů ke zlepšení v šesti ze sedmi prezentovaných případů. U žen ke zlepšení došlo ve dvou případech. Zhoršení v této oblasti života uvedla jedna žena. K žádné výraznější změně nedošlo u jednoho muže a u čtyř žen.

S možným tvrzením, že rozvod přináší mužům větší volnost než ženám, je možno díky předloženým kazuistikám souhlasit.

Zdravotní stav

Při srovnání prezentovaných kazuistik vyplynulo, že v oblasti zdravotního stavu nedošlo k výraznějším změnám u pěti mužů a jedné ženy. Zlepšení zdravotního stavu neuváděla žádná žena. Ke zhoršení zdravotního stavu došlo u dvou mužů a u šesti žen.

4.2. Závěr výzkumu

Na základě kvalitativního výzkumu, který vycházel z komparace případových studií, bylo poukázáno na dopad rozvodu na životy partnerů. V prezentovaných případech ženy uvedly zhoršení v oblasti ekonomické situace a zdravotního stavu. U žen nedošlo k závažnějším změnám v oblasti vztahu s dětmi, kontaktu s přáteli, možnosti získat lepší zaměstnání či dělat si, co by chtěly.

U mužů v porovnání se ženami v uvedených případech došlo po rozvodu ke zhoršení v oblasti vztahu s dětmi. V prezentovaných případech bylo u mužů zjištěno zlepšení v oblasti ekonomické situace, společenského života či kontaktu s přáteli a možnosti dělat si, co by chtěli.

ZÁVĚR

Téměř každý jedinec vstupuje do manželství s vírou, že jeho vztah bude trvat v dobrém i zlém, zkrátka dokud ho smrt nerozdělí. Není proto divu, že ukončení manželství mnohdy pro partnery znamená přehodnotit svůj dosavadní život a své hodnoty. Výsledek, který toto přehodnocení přinese, závisí na každém jedinci zcela individuálně. Pochopitelně je do jisté míry značně ovlivněn dobou strávenou v manželství a také zda v manželství byli potomci, či nikoliv.

Rozvod představuje pro partnera nejen zklamání, za které se mnohdy partner cítí být jistým způsobem vinen, jelikož nedokázal manželství zvládnout, vydržet v něm či v něm udržet svého partnera. Někdy to naopak může být zásadní či vysvobozující životní krok, který vyžadoval velkou dávku odvahy.

Přestože manželství nebylo šťastné a zaniklo na základě přání partnera, vyrovnat se s tímto faktem není přesto snadné. Partner se musí nově naučit fungovat ve společnosti a vybudovat si vlastní sociální síť. Někdy je nutné najít si nové bydlení či práci, zvyknout si na nové prostředí, kompletně přeorganizovat svůj život i vztahy s potomky. Většina domácností se musí po rozvodu vypořádat s novou ekonomickou situací, zejména se značným poklesem příjmu a životní úrovně.

Na obě pohlaví má rozvod v určitých oblastech jiné dopady. Ženy jsou většinou zvýhodněny v oblasti porozvodové péče o děti. Muži jsou mnohdy zvýhodňováni v oblasti ekonomické. V obou případech jsou však tyto výhody pouze relativní. Muži většinou ztrácejí každodenní kontakt se svými dětmi, rodinu a subjektivní pocit domova. Ztrácejí místo, kam se mohou vrátit, aby zde načerpali nové síly a energii, odpočinuli si, přišli na nové myšlenky mezi svými nejbližšími. Místo, které jim bylo útočištěm, kam se mohli kdykoliv vrátit. Nenaplnění této potřeby může v mnoha případech vést ke zhoršení zdravotního stavu, vzniku psychických poruch, depresí či alkoholismu. Ženy si sice každodenní kontakt se svými potomky uchovávají, ale ve většině případů mají značné problémy sebe a své děti materiálně zajistit. Dále se pak u nich mohou objevit psychické problémy, strach z osamění či nejistota, zda ještě najdou vhodného partnera, který jim bude dobrým manželem a správným nevlastním otcem.

V práci se zaměřujeme na problém rozvodů, které se značnou mírou podílejí na krizi současné rodiny. K tomu, abychom mohli popsat rozvody v dnešní podobě, bylo nutné nejdříve vysvětlit, co to vůbec znamená rodina z odborného hlediska, a jak velmi je důleži-

tá, hlavně pro potomky, které v ní žijí, ale i pro manžele. Také poukazujeme na manželství z pohledu zákona i církve a na příčiny manželských krizí.

Praktická část je zaměřena na důsledky rozvodu z hlediska kvalitativního výzkumu prezentovaného případovými studii rozvedených. V prezentovaných případech bylo u žen zjištěno zhoršení v oblasti ekonomické situace a zdravotního stavu. U žen nedošlo k závažnějším změnám v oblasti vztahu s dětmi, kontaktu s přáteli, možnosti získat lepší zaměstnání či dělat si, co by chtěly. U mužů v porovnání se ženami bylo zjištěno, že po rozvodu došlo v uvedených případech ke zhoršení v oblasti vztahu s dětmi. K výraznému zlepšení u mužů po rozvodu došlo v oblasti ekonomické situace, společenského života či kontaktu s přáteli a možnosti dělat si, co by chtěli.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BAKALÁŘ, Eduard et al. *Průvodce rozvodem*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 1996. 256 s. ISBN 80-710-6157-3
2. COLOROSO, Barbara. *Krizové situace v rodině*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2008. 239 s. ISBN 80-249-1027-6
3. EVERETT, Graig, EVERETT, Sandra Volgy. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. 1. vyd. Praha: Talpress, 2000. 212 s. ISBN 80-7197-169-3
4. FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. 218 s. ISBN 80-2472-781-1
6. HUBINKOVÁ, Zuzana. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. 3. vyd., Praha: Grada, 2008. 277 s. ISBN 80-2471-593-7
7. JANDOUREK, Jan. *Průvodce sociologií*. 1. vyd. Praha: Grada, 208 s. ISBN 978-80-247-2397-6.
8. JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. 258 s. ISBN 978-802-4736-792
9. KRAUS, Blahoslav, POLÁČKOVÁ, Věra. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2
10. KRAUS, Blahoslav, JŮZL, Miloslav, TANNENBERGEROVÁ, Monika *Teorie výchovy*. I. Brno: IMS, 2011
11. KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 215 s. ISBN 978-807-3673-833
12. LACA, Slavomír. *Sociální pedagogika*. 1. vyd. Brno: IMS, 211 s.
13. MARKOVÁ, Eva, Martina VENGLÁŘOVÁ a Mira BABIAKOVÁ. *Psychiatrická ošetrovatelská péče*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006. 352 s., ISBN 80-247-1151-6
14. MATĚJČEK, Zdeněk. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2002. 128 s. ISBN 80-247-0332-7
15. MATOUŠKOVÁ, Ingrid. *Aplikovaná forenzní psychologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. 296 s. ISBN 80-2478-422-X
16. MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakl., 1999. 251 s. ISBN 80-8585-075-3

17. NOVÁK, Tomáš. *Manželství jako trvalý stres*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 165 s. ISBN 80-2472-799-4
18. NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. 144 s. ISBN 978-802-4741-109
19. NEŠPOR, Karel. *Jak překonat hazard: prevence, krátká intervence a léčba*. 1.vyd. Praha: Portál, 2011. 159 s. 978-802-6200-093
20. POUPĚTOVÁ, Šárka. *Netrapte se po rozvodu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. 176 s. ISBN 80-2472-046-9
21. REICHEL, Jiří. *Kapitoly systematické sociologie*. 2. vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2594-9
22. SMOLÍK, Petr. *Duševní a behaviorální poruchy: průvodce klasifikací, nástin nozologie, diagnostika*. 2. vyd. Praha: Maxdorf, 2002. 506 s. 80-859-1218-X
23. ŠMOLKA, Petr, MACH Jan. *Manželská a rodinná trápení z pohledu právníka a psychologa* 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 191 s. ISBN 80-7367-448-3
24. ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 179 s. ISBN 80-2477-321-X
25. ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Jak řeší rodinné krize moderní žena*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006. 148 s. ISBN 80-2476-037-1
26. TRETERA, Rajmund Jiří. *Církevní právo*. 1. vyd. Praha: Jan Krigl, 1993. 219 s.
27. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007. 461 s. 978-80-246-1318-5
28. WARSHAK, Richard A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. 237 s. ISBN 80-7078-089-8
29. WOLFOVÁ, Doris. *Když partner odchází*. 1. vyd. Praha: Ikar, 1994. 144 s. ISBN 80-85830-23

Elektronické zdroje:

1. AMČR: Co je to mediace. <http://www.amcr.cz/co-je-to-mediace/> [on line] 2011
2. ČSÚ: Rozvodovost. <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost> [on line] 19.8.2013
3. DOUCHOVÁ, Jitka. Šance dětem: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/problemy-v-partnerskem-vztahu/partnerska-krize.shtml> [on-line] 14.4.2012

4. DUDOVÁ, Radka. Co znamená rozvod pro ženy a co pro muže:

<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=233&lst=121> [on-line]

5. KRAMULOVÁ, Daniela. Rozvod: Jak se podělíme o přátele.

<http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=28896> [on-line] 4.11.2009

6. NĚMEC, Petr. Co je to mediace: <http://www.mediator-praha.cz/cs/mediace> [on-line]

7. VOHLÍDALOVÁ, Marta. Rozvod z té lepší stránky:

http://www.genderonline.cz/uploads/7d2c09c32bea26a7d76b62c3c1b5f3e6551caec3_rozvod-z-te-lepsi-stranky.pdf [on-line] 1.2007